

YMPYRÄÄ KUIN HYRRÄT PYÖRITÄÄN
MIKKO KUOPPALAN TEKSTIN *JÄTTILÄINEN*
SEMANTTISTA TARKASTELUA

Suomen kielen

pro gradu -tutkielma

Oulun yliopisto

22.4.2023

Juuso Syngelmä

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkielman aihe ja tavoitteet	1
1.2. Tutkielman vaiheet	2
1.3. Tutkimusmenetelmät	3
1.4. Tutkimusaineisto	3
2. KOGNITIIVINEN KIELENTUTKIMUS	8
2.1. Kognitiivinen kieloppi	8
2.1.1. Kognitiivisen kielopin keskeiset periaatteet	10
2.1.2. Kognitiivisen kielopin ongelmat tässä tutkielmassa	11
2.2. Fiktiivinen liike kielessä	11
3. KOGNITIIVINEN SEMANTIikka	14
3.1. Rakenteellinen ja merkityksellinen muutos	15
3.2. Merkityksen kehollinen perusta	16
3.3. Liikkeen semantiikka ja törmäämisen vaara	16
3.4. Kosketuksen ja sisältyvyyden semantiikka	20
3.5. Ajankulun metaforista semantiikkaa	24
3.6. Puhefunktiot	25
4. PUHEFUNKTIoidEN TARKASTELUA	26
4.1. Väitelauseet pyyntöinä	26
4.2. Kysymyslauseet pyyntöinä	28

5. ELÄMÄMETAFORAT JÄTTILÄISESSÄ	31
5.1. ELÄMÄ ON MATKA	31
5.2. ELINAIKA ON PÄIVÄ	35
6. KUOLEMAMETAFORAT JÄTTILÄISESSÄ	37
6.1. ELINAIKA ON VUOSI – KUOLEMA ON TALVI	38
6.2. KUOLEMA ON UNTA	38
7. KOONTI ANALYYSISTA	39
8. PÄÄTÄNTÖ	41
LÄHTEET	42

1. JOHDANTO

1.1. Tutkielman aihe ja tavoitteet

Lyriikka ja runous ovat kiehtoneet tutkijoita tuhansien vuosien ajan. Eri tutkijat ovat tarkastelleet muun muassa Juice Leskisen tekstejä. Katja Marika Veijalainen on tarkastellut Leskisen laulujen sanastoa keväällä 1998 pro gradu -tutkielmassaan *Huomioita Juice Leskisen laulujen sanastosta*, ja Laura Hangasmaa on tehnyt spesifimmän pro gradu -tutkielman Leskisen teksteistä: ”*Jerusalem in urheilutalossa oli sellaiset rutiinibileet*” – *Raamatulliset alluusiot Juice Leskisen rocklyriikassa*.

Mainitsen Leskisen tämän tutkielman johdantoluvussa siitä syystä, että Kuoppalaa pidetään – jos ei uutena niin ainakin – rapmusiikin Juice Leskisenä. Kuoppala (2020) mainitsee olevansa suomiräpin Juice vuoden 2020 kappaleessa *Paskooks paavi metsään?* jossa hän räppää *Sit toisaalta oon kuin se, suomiräpin Juice*.

Mikko Kuoppala (taiteiljanimeltään Pyhimys) on suomalainen rapartisti, joka on soolouransa lisäksi menestynyt muun muassa Teflon Brothersin ja Ruger Hauerin jäsenenä. Kuoppala palkittiin Emma-gaalassa vuonna 2019 kuudella Emma-patsaalla. Kuoppala voitti palkinnot kategorioissa Vuoden miessolisti, Vuoden biisi, Vuoden hip hop/R&B ja Vuoden albumi, Vuoden striimatuin biisi ja Vuoden artisti, jonka valitsi yleisö.

Tutkielmani aiheena ovat Kuoppalan teksti *Jättiläinen* ja siinä esiintyvä semantiikka ja metaforat. Ennen tutkielmani tekemisen aloittamista ajattelin, että kappale kertoo Kuoppalan tunteista sen jälkeen, kun hänen isänsä menehtyi. Ensimmäinen hypoteesini onkin, että *Jättiläinen* on metafora Kuoppalan omalle isälle.

Alustava hypoteesini on, että *Jättiläisestä* löytyy lukuisia semanttisia piirteitä ja metaforia, jotka voidaan tulkita useasta eri näkökulmasta. Kuoppalan tekstit ovat uskoakseni laajoja juuri merkityspohjiltaan, ja tästä syystä myös *Jättiläinen* on varsin riittävä pro gradu -tutkielman aineistoksi. Toinen alustava hypoteesini on, että Kuoppala on kirjoittanut *Jättiläisen* henkilökohtaisesta näkökulmasta, mutta sisällyttänyt tekstiin sellaista semantiikkaa ja kielikuvia, jotka antavat tekstille vapauden erilaisille – mutta myös ikään kuin oikeille – tulkinnoille.

Tuula Uusitalo on tarkastellut läheisensä itsemurhalle menettäneiden ihmisten tunteita ja selviytymistä. Uusitalon (2006: 327–328) mukaan surusta toipuminen vaikeutuu, jos henkilöllä ei ole

kykyä ilmaista tai työstää tunteitaan. Kun metaforia käytetään tarkoituksellisesti terapiaprosessissa, voivat terapeutti ja potilas puhua samaa kieltä. Jos sureva kuvaa suruaan esimerkiksi *pitkäksi yöksi*, voi terapeutti rohkaista asiakasta avaamaan tulevana aamuna verhot huomatakseen, että yö on vaihtunut päiväksi. Kolmas hypoteesini on, että Kuoppala käsittelee *Jättiläisessä* isänsä menettämistä metaforan keinoin. Hän on kirjoittamassaan kappalessaan samanaikaisesti sekä potilas että terapeutti.

1.2. Tutkielman vaiheet

Tutkielmani etenee siten, että avaan ensin käyttämäni teorian taustaa. Tähän kuulu kognitiivinen kielitiede ja tarkemmin kognitiivinen kieloppi ja sen keskeiset periaatteet ja ongelmat, fiktiivinen liike kielessä sekä tilanteen käsitteistys.

Yhdeksi ongelmaksi kognitiivisessa kielitieteessä muodostuu aktiivisen vyöhykkeen käsite (*active zone*). Kun puhutaan esimerkiksi *punaisesta kynästä*, voi aktiivisena vyöhykkeenä olla kynän kuoren tai väriaineen jättämän jäljen väri. Yhdyssana *punakynä* viittaa suomessa kynään, jonka jälki on punainen. Suutelemisessa aktiivisena vyöhykkeenä ovat huulet. Aktiivinen vyöhyke muuttuu vaaralliseksi silloin, kun sitä lähdetään analysoimaan yksittäisten ilmausten merkityksestä ilman, että viitataan niihin erityisiin konteksteihin, jotka kulloisenkin vyöhykkeen aktivoivat. Esimerkiksi eräs opiskelija totesi tutkielmanaihettaan esitellessään, että suomen illatiivi ilmaisee myös lähdeväylää. Opiskelija perusteli väitettään esimerkkilauseella *vesi valuu viemäriin*, jossa aktiivisena vyöhykkeenä on viemäriputken suosa (viemäriputken alkupää), jonne vesi valuu. Yleisesti illatiivi on kuvattu kohdeväylän ja elatiivi lähdeväylän ilmaisijana. Tästä syystä väitteille pitää löytyä perustelu kontekstuaalisesta analyysistä (Onikki-Rantajääskö 2010: 60). Lisää kognitiivisen kielitieteen ongelmista alaluvussa 2.1.2.

Alaluvussa 1.3. avaan käyttämiäni tutkimusmetodeja, ja alaluvussa 1.4. kerron tarkemmin valitsemani tutkimusaineistosta perustellen, miksi päädyin valitsemaan *Jättiläisen*. Luvussa 3 tarkastelen ja analysoin Kuoppalan käyttämää kognitiivista semantiikkaa tekstissä *Jättiläinen*. Jatkan teorian pohjustamista ja esiintuomista myös analyysiluvuissani.

Tarkastelen *Jättiläisen* metaforia alaluvussa ”3.5. Ajankulun metaforista semantiikkaa” ja pääluvussa ”4. MERKITYKSEN EPÄSUORUUS”. Metaforat ovat tutkielmani toinen tarkastelun kohde semantiikan lisäksi. Päätän analyysiosuuden tutkielmassani tarkastelemalla *Jättiläisen* metaforia pääluvuissa 5. ELÄMÄMETAFORAT JÄTTILÄISESSÄ ja 6. KUOLEMAMETAFORAT JÄTTILÄISESSÄ.

Tutkielman lopussa kokoan yhteen tekemäni tutkimustulokset päätäntöluvussa, jossa tarkastelen myös tutkielmani onnistumisia. Pohdin lisäksi, miten tutkimusaihetta voitaisiin mahdollisesti laajentaa muihin tutkielmiin ja väitöskirjan tekoon.

Tutkielmani tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaista semantiikkaa Kuoppalan tekstissä *Jättiläinen* esiintyy ja miten se yhdistyy Kuoppalan käyttämiin kielikuviin?
2. Millaisia metaforia Kuoppala käyttää tekstissään *Jättiläinen* elämästä?
3. Millaisia metaforia Kuoppala käyttää tekstissään *Jättiläinen* kuolemasta?

1.3. Tutkimusmenetelmät

Käytän tutkielmassani kognitiivisen semantiikan ja kognitiivisen kielitieteen periaatteita. Tarkastelen kognitiivisen kielitieteen periaatteita alaluvussa 2.1.1. Langackerin mukaan (Langacker 1987: 128, 487–488; 1991: 294) kognitiivinen semantiikka korostaa puhujan tekemän käsitteistyksen asemaa silloin, kun muodostetaan kielellistä ilmausta. Sen sijaan, että puhuja kuvaisi kielen avulla kirjaimellista kielenulkoista todellisuutta, hän pohjaa ilmauksensa lukuisiin tekemiinsä valintoihin.

Tutkielmani on kokonaisuudessaan aineistolähtöinen, joten se edustaa empiirisen tutkimuksen piiriä. Geeraertsin (2006c: 23–25) mukaan empiirinen tutkimusmetodi vaatii toimiakseen aineistolähtöisyyttä, kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä, tutkimushypoteesien ja -kysymysten tarkkaa tarkastelua ja muotoilua aineistoa vasten sekä niin sanottua empiiristä kehää (englanniksi *empirical cycle*). Tässä kehässä aineistonkeruu, hypoteesien testaus ja tulosten tulkinta seuraavat toisiaan.

1.4. Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistonani käytän Mikko Kuoppalan kappaletta *Jättiläinen*. Vuonna 2018 julkaistu kappale on Kuoppalan ylivoimaisesti suosituin kappale. 24. helmikuuta 2023 *Jättiläinen* on kerännyt kuuntelukertoja yli 22 miljoonaa kappaletta musiikkistriimauspalvelu Spotifyssa (tarkkaluku 22 735 637). *Jättiläinen* on Suomen kymmenen kuunnelluimman Spotify-kappaleen joukossa kautta aikain. Olen lisännyt tekstin kokonaisuudessaan tämän alaluvun loppuun.

Olen valinnut tutkimusaineistokseni Kuoppalan kirjoittaman tekstin, *Jättiläinen*, sen suuren suosion ja tunnistettavuuden perusteella. Muita tärkeitä valintakriteerejä olivat Kuoppalan käyttämät lukuisat semanttiset piirteet ja kielikuvat, joita halusin päästä tarkastelemaan. Keskityn tässä tutkielmassa vain yhteen Kuoppalan kappaleeseen, koska se on nähdäkseni laajudeltaan sopiva pro gradu -tutkielman aineistoksi. Tutkielmaa voisi laajentaa halutessaan myöhemmin väitöskirjaksi asti tarkastelemalla esimerkiksi kyseistä albumia (*Tapa poika*), jolla *Jättiläinen* esiintyy. Kulttuurintutkija Lawrence Grossbergin (1995: 37) mukaan ihmisillä on halu saada populaarit tekstit merkitsemään jotain. Nämä merkitykset halutaan kytkeä omaan elämään, tarpeisiin ja kokemuksiin. Seuraavilla sivuilla esittelen aineistona käyttämäni tekstin *Jättiläinen* kokonaisuudessaan.

Jättiläinen (Kuoppala 2018)

Mä oon vaan

Tää tunnetilojen tuuliviiri

Itsetuhosesti pyörin, en saa mistään kiinni

Kompastelen murusiin, pieniin ongelmiini

Mitätön, mitaton, rikkinäinen riimi

En mä pyytänyt et syntyisin tänne

Tyynyn alla sormet niiku pyssy, ollaan yksinäimme

Se vaatii yläkertaan kumpaakin nenään

Etten ala sun perään yläkertaan enään itkemään

Kaulassa ohjenuora:

Ole mies

Puolesta molempien, umpikujaan oman tien

Maaailma on kaunis mut niin julma

Niin kova vilu on mulla, mut ei kotii mihin tulla

Vielki mietin kenelle nää laulut teen

Mis mä oon, mihin meen

Takerrun sun kaulukseen

Jättiläisen harteilta kaiken nähä koitan

Olallani oma poika

Yksinään me täällä ryömitään

Ei jäätävä tuuli laula meille, se laulaa lähteneille

Ympyrää kuin hyrrät pyöritään

Ja siinä kun mietin, mitä mä teen

Niin sä tartut mua käteen

Hei, ethän pois mee?

En mä osaa elämää

Ilman sua

Jäädään paikalleen, niin ei päivä päätykkään

Ja hartioilta sun mä kaiken nään

Mä en oo mikään vuoden mies

Aikakapselissa, kulmasohvan kyydis olohuone mies

Niin lähel peilii et mun nenä on lytyssä

Ateria pytyssä, likapyykit mytyssä

En häpee täällä sitä mitä sä näät

Vaan sitä minkä kätken mun epäelämään

Pelkään, et kaikille paljastuu et mä oon

Sellanen ku mä oon

Löydän vanhat kengät ku mä siivoon sun kaappii

Koitan niihin kasvaa mutten ikinä sua saa kii

Ei maassa parkumalla pysähdy tää pallo

Siks albatrossi kurkussa ympyröitä tallo

Jos et nukukaan vaan alla ruumiiden valvot

Aamuinen taivas kuin paljastetut sarveiskalvot

Kuvittelen naivisti et katot mun perään

Kunnes iki-unestani hikisenä herään

Povia ja mania, kai ne on sama asia

Kun aika kiertää iänkaiken kaatunutta kasia

Jättiläisen harteilta nyt kaiken nähä koitan

Olalla mun oma poika

Yksinään me täällä ryömitään

Ei jäätävä tuuli laula meille, se laulaa lähteneille

Ympyrää kuin hyrrä pyöritään

Ja siinä kun mietin mitä mä teen

Niin sä tartut mua käteen

Hei, ethän pois mee?

En mä osaa elämää

Ilman sua

Jäädään paikalleen niin ei päivä päätykkään

Ja hartioilta sun mä kaiken nään

2. KOGNITIIVINEN KIELENTUTKIMUS

Tutkielmani kuuluu kognitiivisen kielentutkimuksen piiriin. Sitoudun työssäni kognitiivisen kielentutkimuksen yleisesti hyväksytyihin periaatteisiin. Kielessä on kysymys ennen kaikkea merkityksestä, jota kaikki muu (kieliopilliset muodot, syntaktiset rakenteet) palvelee. Rakenteet ovat luonteeltaan symbolisia ja motivoituvat viime kädessä merkityksestä. Kognitiivisessa kielitieteessä ja kielentutkimuksessa tärkeäksi nousee siis merkitys (Langacker 1987: 12).

Langacker (1987: 128, 487–488; 1991: 294) havainnollistaa merkityksen vaikutusta kieleen luettelomalla aluksi *mies*-substantiivin eri merkityspiirteet (+ihminen, +aikuinen, +miespuolinen) ja toteamalla sen jälkeen, että kaikki tieto, mitä puhujalla asiasta on, vaikuttaa sanan merkitykseen. Luettelomalla *mies*-substantiivin merkityspiirteet saadaan miehen määritelmäksi 'aikuinen ihminen, joka on miespuolinen'.

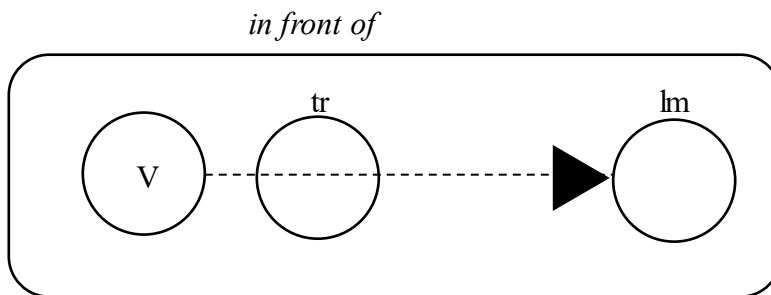
Merkityksen tärkeyttä kielessä voidaan havainnollistaa esimerkiksi sellaisella puhujan mielikuvalla ja tiedolla, että hän tuntee aikuisen ihmisen, joka on biologiselta sukupuoleltaan mies, mutta käyttäytyy ja näyttäytyy eleillään ja äänellään feminiinisenä eli naisellisena. Kärjistettynä puhuja voisi kutsua tällaista miespuolista henkilöä *neidiksi*. Tällöin *mies* saisi merkityspiirteet +ihminen, +aikuinen, +miespuolinen, +femiininen, +neiti. Merkityspiirteiden luetteloa tarkasteltaessa huomataan, että miespuolinen, femiininen ja erityisesti neiti ovat ristiriidassa keskenään. Kun katse irrotetaan merkityspiirteiden luettelosta ja mietitään, millaisia miehiä maailmassa on (mm. maskuliinisia ja feminiinisiä), huomataan, ettei *mies*-substantiivin määritelmä rajoitu vain merkityspiirteisiin +ihminen, +aikuinen, +miespuolinen, koska puhujan tieto vaikuttaa suuresti sanan merkitykseen.

2.1. Kognitiivinen kielioppi

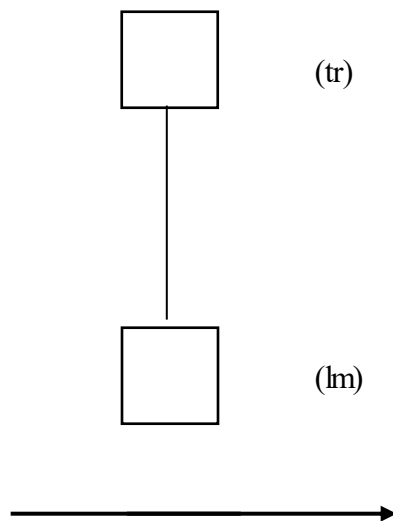
Ronald Langacker alkoi kehittää keväällä 1976 mallia, joka tunnettiin aluksi nimellä *Space grammar*, tilakielioppi. Sittemmin malli sai nimen 'kognitiivinen kielioppi'. Kuvausmalli kuvaa sijanteihin liittyvää avaruudellista suhdetta. Siinä abstraktimmat merkitykset kuvataan samoilla keinoilla kuin havaittavia tilasuhteita kuvaavat merkitykset. Missä tahansa merkityshahmossa on aina kuvio suhteessa taustaan. Kuvion ja taustan suhde voi toteutua usealla eri tasolla, eli myös kuvio voi jakautua korosteisempaan tai taka-alaisempaan osaan. Suhdetta kuvaavassa relationaalisessa

merkityshahmossa korosteiseksi jäseneksi nousee muuttuja (englanniksi *trajector*, tr.). Muuttuja hahmottuu kiintopisteeseen (kp, englanniksi *landmark*, lm). (Langacker 1999a: 8). Kun tarkastellaan alla olevaa kuviota, huomataan, että adpositio *edessä* ja englannin *in front of* edellyttävät, että muuttujan ja kiintopisteen suhdetta tarkastellaan tietyistä näkökulmasta.

(1) *Kivi (tr) kannon (lm) edessä.*

KUVIO 1. Merkkien selitykset: V = viewer, tarkastelupiste tr = trajector, muuttuja lm = landmark, kiintopiste. (Langacker 199a: 8)

KUVIO 2. Muuttujasta (tr) kiintopisteeseen (lm) kulkeva viiva edustaa relaatiota eli muuttujan kiintopisteeseen kohdistamaa teon energiaa. (Langacker 1987: 220)

2.1.1. Kognitiivisen kieliopin keskeiset periaatteet

Lakoffin (1990: 40) mukaan sen, mitä kielitieteessä sanotaan kielessä, tulee olla sopuoinnussa sen kanssa, mitä muilla tieteenaloilla sanotaan ihmismielen ja aivojen toiminnasta. Kognitiivisen kielioppi voidaan jakaa neljään periaatteeseen. Ensimmäinen periaate on se, että kieltä ja kielellistä merkitystä on mielekästä tarkastella ihmismielen toimintana, erottamattomassa suhteessa ihmisen kognitioon ja kulttuuriin. Kysymys on siitä, miten maailma ja kieli ilmenevät ihmiselle kielen kautta ja miten ihmismieli ja kulttuuri suhteuttavat olemassaoloaan maailmaan kielen avulla. (Langacker 1987: 12, 53–54)

Toinen lähtökohta on kielellisen merkityksen ensyklopedisuus. Kielellistä merkitystä ei rajata erilleen maailmantiedosta. Sen sijaan kielellisen ilmauksen merkitys nähdään hahmona, jonka voi tulkita ainoastaan vasten maailmantiedon muodostamaa taustaa. Esimerkiksi sanan *sormus* merkityshahmo on sen osoittaman esineen rengasmainen muoto, joka edellyttää taustakseen tietoa sormuksen tyypillisestä käyttöyhteydestä sormessa (kihla- tai vihkisormus). (Langacker 1987: 147–154)

Kolmas periaate on joustavuus, jolla pyritään kumoamaan perinteiset lingvistiikassa toistuvat vastakkainasettelut. Näitä ovat synkronia vs. diakronia, kompetenssi vs. performanssi, kielioppi vs. leksikko, morfologia vs. syntaksi, semantiikka vs. pragmatiikka, sääntö vs. analogia, lauseiden kieliopillisuus vs. epäkieliopillisuus, homonymia vs. polysemia, konnotaatio vs. denotaatio, morfofoneemiset vs. fonologiset säännöt, johto- vs. taivutusmorfologia, merkityksen sumeus vs. monitulkintaisuus ja kirjaimellinen vs. kuvallinen kieli. Kognitiivisessa kieliopissa eritellään samankaltaisuussuhteita sen sijaan, että esitetäisiin piirteet, joiden pitäisi kaikkiin luokan jäseniin. Esimerkiksi lentokyvytön *kiivi* lasketaan myös linnuksi, vaikka se ei osaa lentää. (Langacker 1987: 18)

Neljäs periaate on yhtenäinen kuvaus kielen eri tasoilla ja se, että kielen prosessoiminen oletetaan hyödyntävän samoja perustyyppisiä, jotka ilmenevät kognition muussakin prosessoinnissa. Kuvion ja taustan ero on toistuva jäsenysperiaate kaikissa kielen yksiköissä, kuten aiemmassa *sormus*-esimerkissä. Suhdekäsitteissä yksi jäsen on korostaisempi kuin toinen. Muuttuja on kuvio suhteessa kiintopisteeseen. (Langacker 1987: 138)

2.1.2. Kognitiivisen kieliopin ongelmat tässä tutkielmassa

Tiina Onikki-Rantajääskön (2010: 60) mukaan Langackerin tapa havainnollistaa kognitiivista kielioppia diagrammein on ongelmallinen. Langacker on ollut haluton analysoimaan tarkemmin diagrammikuvausten luonnetta, joten emme tiedä onko diagrammit erottamaton osa kuvausta vai havainnollistuskeino, joka voidaan halutessa myös sivuuttaa.

Maailmantiedon ja semanttisen tiedon erottamattomuus eli lingvistisen semantiikan ensyklopedisuus on tärkeä kognitiivisen kielinäkemysperiaate. Käytännön kuvaukselle olennaisempaa on kuitenkin pohtia, miten ja missä laajuudessa maailmantieto otetaan mukaan kuvaukseen. Kognitiivisessa kieliopissa jokainen merkityshahmo edellyttää taustaa, josta avautuu pääsy maailmantietoon. Tausta kuvataan matriisina, joka koostuu kognitiivisista alueista. Nämä alueet voivat olla aistihavaintoon kytkeytyviä perusalueita tai monimutkaisia käsitteistyksiä, käsitteitä tai tietokehyksiä. Kognitiivinen kielioppi ei kuitenkaan erittele niiden kuvausta erikseen, eikä Langacker anna esimerkkejä muista kuin perusalueiden ulottuvuuksien leikkauskohtiin muodostuvista konfiguraatioista. Jäljelle jää käytännön kuvauksissa ratkaistavia kysymyksiä, koska käsite voi olla toisen taustana (relaatioiden, muuttujien ja kiintopisteiden kuviotaustahahmotus sopii myös merkitystaustan kuvaamiseen). (Onikki-Rantajääskö 2010: 63)

2.2. Fiktiivinen liike kielessä

Arkipäiväisessä kielenkäytössä on paljon sellaista ainesta, jota ei ymmärretä kirjaimellisesti. Tyypillinen, mutta ei ainoa fiktiivisyyden¹ ilmentymä kielessä on liikeverbien käyttö ilmaisemassa liikkumatonta asiaintilaa. Leonard Talmy jakaa liikkeen ilmauksen kahteen pääryhmään: faktiiviseen eli objektiiviseen ja fiktiiviseen eli subjektiiviseen. Faktiivisen liikkeen voi nähdä (näemme jonkin olion liikkuvan konkreettisesti). (Talmy 2000a: 101–102)

(1) *Metsästäjä kiertelee vuoren rinteillä.* (Sivonen 2010: 22)

Fiktiivisessä liikkeessä ilmaistaan liikkumatonta asiaintilaa, esimerkiksi jonkin olion muotoa, liikeverbien avulla. Niitä ilmauksia, joita käytetään yleensä kuvaamaan liikettä, käytetään fiktiivisessä

---

¹ Fiktiivisyydellä ei tarkoiteta kaunokirjallista tai sepitteellistä kieltä. Kysymys on siitä, että arkipäiväisessä kielenkäytössä iso osa kielenaineesta ymmärretään ei-kirjaimellisesti.

liikkeessä esimerkiksi jonkin olion ulkomuodon luonnehtimiseen. Tällaisessa tapauksessa oletetaan, että olio on paikallaan, vaikka sen kirjaimellisesti sanotaan liikkuvan. Liikkeen toteutumaa ei voi täten suoraan havaita, kuten faktiivisessa liikkeessä, vaan se tajutaan. (Talmy 2000a: 101–102)

(2) *Polku kiertelee vuoren rinteillä.* (Sivonen 2010: 23)

Fiktiivisestä liikkeestä voi erottaa ainakin kuusi eri alatyyppeä. Suomen kielessä tavallinen fiktiivisen liikkeen alatyyppeä on ”samanulotteisuusrakenne”, jossa konkreettisen olion fyysinen hahmo, orientaatio tai sijainti kuvataan väylänä. Tyypiesimerkkejä rakenteesta ovat lauseet *Aita kulkee – mutkittellee – laskeutuu ylätasangolta laaksoon* (Talmy 2000a, 103). Puhuja konstruoi asiointilan liikeprosessiksi tarkastelemalla mielessään yleensä pitkänomaisen muuttujan hahmoa sen toisesta päästä toiseen. Puhuja rakentaa siis mielessään reitin peräkkäisistä tarkastelupisteistä (Leino 1993: 145).

(3) *Liaanit kiertelevät puiden oksilla.* (Sivonen 2010: 24)

(4) *Polku nousi nopeasti kiivetessämme.* (Sivonen 2010: 24)

Fiktiivinen liike voidaan jakaa lisäksi imperfektiiviseen ja perfektiiviseen. Imperfektiivinen fiktiivinen liike ilmaisee staattisen, muuttumattoman tilan kokonaisuutena (esimerkki (3)). Perfektiivinen liike ilmaisee puolestaan kokemusperäistä ja kertaluontoista sijaintia (esimerkki (4)). (Huomo 2002: 549)

(5) *Polku kulkee pirtistä huusiin.* (Sivonen 2010: 24)

(6) *Polku kulkee huusista pirttiin.* (Sivonen 2010: 24)

Talmy (2000a: 117) mukaan fiktiivisen liikkeen ”virtauksen” lähtöpisteen määräävät kognitiiviset tekijät. Tilanteessa aktiivisempänä, energisempänä tai voimakkaampana käsitetty jäsen toimii kuvauksen lähtöpisteenä. Pirtti on ihmiselle tärkeämpi paikka kuin huusi. Tämä käsitys tekee esimerkistä (6) poikkeuksellisen, vaikkakin joissain tapauksissa mahdollisen. Puhujan tieto aiheesta vaikuttaa kielen merkitykseen tässäkin tapauksessa suuresti.

Toisinaan faktiivinen ja fiktiivinen liike yhdistyvät kielessä toisiinsa. Esimerkiksi lauseessa *Aurinko meni pilveen*, auringon ilmaistaan menevän pilloon aktiivisella liikkeellä, vaikka tiedämme ettei aurinko liiku. Tiedämme, että pilvi liikkuu auringon tielle peittäen meiltä sen näkemisen. Niin ikään lauseessa *Kävelin metsässä kunnes vastaan tuli kylä*, ilmaistaan, että kylä on aktiivinen liikkuja, joka tulee vastaan. Todellisuudessa ihminen kävelee metsässä ja kylä pysyy paikallaan, kuten tiedämme. (Langacker 1987: 128, 487–488; 1991: 294)

Talmyn teoria fiktiivisen liikkeen aseman tärkeydestä ihmisen kielijärjestelmässä todentuu, kun havaitaan, että monia arkisia asiointiloja ilmaistaan luontevammin fiktiivisen liikkeen avulla. Esimerkki (7) olisi hyvin outo ilman fiktiivistä liikeverbiä *mutkittellee*, kuten esimerkki (8) osoittaa.

(7) *Puro mutkittellee metsän siimeksessä.* (Sivonen 2010: 25)

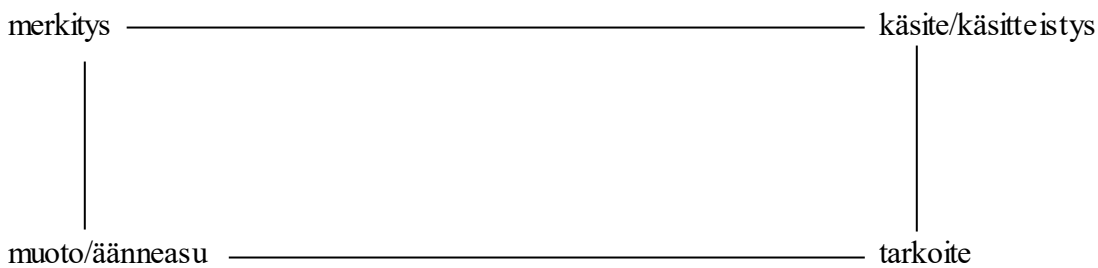
(8) *Puro sijaitsee metsän siimeksessä siten, että siinä on mutkia.* (Sivonen 2010: 25)

3. KOGNITIIVINEN SEMANTIikka

Kognitiivisessa semantiikassa spatiaaliset eli paikalliset käsitteistyksen jaetaan liikkeen, etäisyyden, kosketuksen ja rajapinnan, sisältyvyyden ja voiman mielikuviin. (Kuiiri 2012: 87)

Hyödynnän tässä tutkielmassa kognitiivisen semantiikan paikallisten käsitteistysten teoriaa. Kognitiivinen semantiikka korostaa ihmisen havainnon ja käsitteistyksen eroa varsinaisesta kielellisestä merkityksestä. Merkityksen syntyminen kielessä edellyttää ei-kielellistä käsitteistystä. Kaikki käsitteistys ei kuitenkaan siirry automaattisesti kielen merkitykseksi. Ainoastaan tarpeelliset käsitteet, joista ihmiset viestittävä yhteisön sisällä, saavat sekä kielellisen merkityksen että ei-kielellisen merkityksen. (Kuiiri 2012: 84–85)

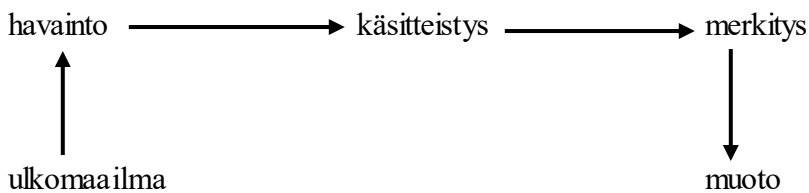
KUVIO 3. Kognitiivisessa semantiikassa merkitys erotetaan eksplisiitisti käsitteestä. Kognitiivisessa kielitieteessä käsite ja käsitteistys kuuluvat merkityksen sisälle. (Kuiiri 2012: 85)

Kuirin (2012: 85) mukaan käsitteistyksen voidaan luokitella ihmisen tietovarastoksi maailmasta, joka kiteytyy kieleen merkityksen muodostumisen kautta vain osin. Kognitiivisen semantiikan tutkimuskohde on tuon laajemman kognition ja kielen suhde. Vyvyan Evans ja Melanie Green käyttävät tästä suhteesta sanantarkasti muotoa ”the relationship between experience, the conceptual system and the semantic structure encoded by language” (Evans & Green 2006: 48).

Kognitiivinen semantiikka uskoo, että kielellistä merkitystä tutkimalla saadaan ikkuna ihmismielen tietoiseen toimintaan, ajatteluun ja maailman käsitteistykseen. Käsitteen olemassaolo kielen merkityksenä on merkki sen kognitiivisesta olemassaolosta. Esimerkiksi suomalaiset ymmärtävät

tulevaisuuden, vaikka suomessa ei ole futuuria verbin taivutuksen tempuksena. Kielen kautta katsoen ihmiset tajuavat maailmaa eri tavoin, koska kieleen syntyneet merkitykset ovat erilaisia. (Kuiiri 2012: 85)

Evansin ja Greenin (2006: 7) mukaan KUVION 3 nelikulmio muuttuu viisikulmioksi, kun kuvioon otetaan mukaan myös käsitteistystä aina edeltävä havainto. Ihminen tekee havainnon ulkomaailmasta ja osasta havainnoista tulee pysyvämpiä käsitteistyksiä. Osa näistä käsitteistyksistä siirtyy kieleen kielelliseksi merkitykseksi.

KUVIO 4. Merkitys ei synny suoraan ulkomaailman ärsykkeestä vaan siitä tehdyn havainnon ja käsitteistyksen vastineeksi. (Kuiiri 2012: 86)

3.1. Rakenteellinen ja merkityksellinen muutos

Merkitys läpäisee koko kielen, sillä kieliooppi motivoituu merkityksistä käsin. Kaikilla vakiintuneilla konstruktiolla on oma merkityksensä. Rakenteiden merkitys on abstraktimpaa kuin lekseemien, jotka ovat merkitykseltään spesifimpiä. Pienikin, mutta kiteytynyt rakenteellinen muotoero kantaa myös merkityseroa. (Kuiiri 2012: 84)

(9) *Kaulassa ohjenuora: "Ole mies".*

Yllä oleva esimerkki on imperatiivissa (*ole mies*). Imperatiivilla voidaan esittää olemassa olevan toiminnan tai toimimattomuuden jatkamista tai muutosta. Pragmaattisesti keskeisempää on pyrkiä muutokseen toiminnassa kuin pyrkiä jatkamaan toimintaa. Kuulijan, eli puhuteltavan toimintaan kohdistuvien imperatiivirakenteiden mahdolliset tulkinnat jaetaan kahteen tyyppiin: faktuaalisiin ja permissiivisiin. Permissiivistä imperatiivia edeltää tavallisesti ei-kielellinen ärsyke tai kysymyslause, jolla pyydetään lupaa tai neuvoa. Faktuaaliset imperatiivit ovat useimmiten käskyjä, kehotuksia, pyyntöjä tai ehdotuksia. (Virittäjä 3/2004)

Esimerkkiä (9) ei edellä kysymyslause tai ei-kielellinen ärsyke, jolla pyydetään lupaa tai neuvoa, joten imperatiivirakenne ei ole permissiivinen vaan faktuaalinen. Tässä esimerkissä kyseessä on yleinen käsky ”ole” (vertaa mene, tule jne.)

Pienikin rakenteellinen muutos muuttaisi esimerkin (9) merkitystä. Jos imperatiivirakenne muutettaisiin yksikön 1. persoonan toteamuslauseeksi, merkitys muuttuisi siten, että Kuoppalan toimintaa ei pyritä muuttamaan. Sen sijaan hän toteaisi olevansa mies kyseistä passiivista toimintaa – siis miehenä olemista – jatkaen.

*(9) Kaulassa ohjenuora: ”Olen mies”.

3.2. Merkityksen kehollinen perusta

Kuirin (2012: 86) mukaan ihmisen koko käsitteistyssysteemi on syntyään kehollinen. Hän perustelee tätä siten, että ihmisen ensimmäinen kokemus ulkomaailmasta tulee oman kehon kautta. Kokemus ulkomaailmasta pohjautuu aisteihin ja havaintoihin. Ihminen havaitsee näkö-, kuulo-, maku-, haju- ja tuntoaistillaan.

Aivan kuten ihmisen oma keholla, on kielellä viestitty ainoastaan lähiympäristöön liittyviä havaintoja. Tuolloin domaanit ja kieli ovat olleet hyvin konkreettisia. Kun näistä domaaneista on luotu tietorakenteita, eli skeemoja, on alkanut syntyä myös abstrakteja domaaneja. Vanhimmiksi skeemoiksi lasketaan yleensä paikan, liikkeen ja voiman skeemat. (Kuiiri 2012: 86–87)

(10) *Hernekeitto on kylmää.*

(11) *Tädilläni on kylmä luonne.*

Esimerkissä (10) domaanit on konkreettinen. Ruoka on joko kuumaa, kylmää tai lämmintä. Esimerkki (11) on puolestaan abstraktimpi domaanit. Ihmisen luonne ei ole fyysinen asia, jota voisi mitata esimerkiksi lämpömittarilla. Luonteen lämpötilan (tässä tapauksessa kylmyyden) luonnehdinta on täten abstraktia.

3.3. Liikkeen semantiikka ja törmäämisen vaara

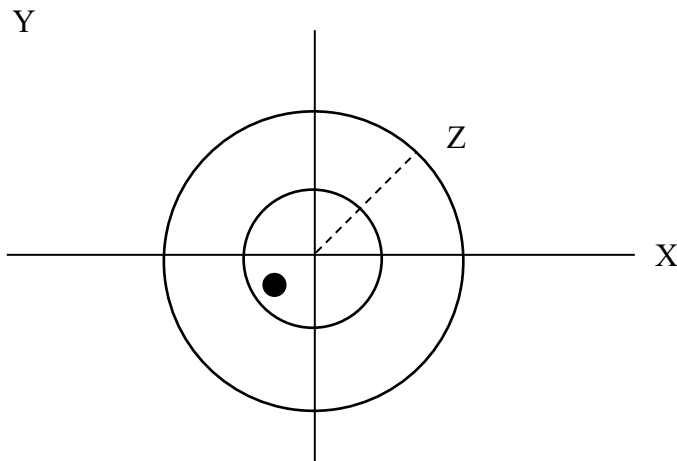
Kuoppala käyttää tekstissään kolmea sellaista liikettä ilmaisevaa verbi- ja lauserakennetta, joissa esiintyy törmäämisvaaraa.

(12) *Itsetuhosesti pyörin, en saa mistään kiinni*

(13) *Kompastelen murusiin, pienin ongelmiini*

(14) *Ympyrää kuin hyrrät pyöritään*

Ihminen kokee asioiden olevan joko vasemmalla tai oikealla puolellaan (kuvitteellinen X-akseli), ylä- tai alapuolellaan (kuvitteellinen Y-akseli), lähellä tai kaukana (kuvitteellinen Z-akseli) tai edessään tai takanaan. (Kuiiri 2012: 87)

KUVIO 5. Ihmisen ja havaitun asian välistä etäisyyttä havainnollistava kuvio. Kuvio on oma.

Kuviossa 5 X-akseli ilmaisee, onko ihmisen havaitsema asia vasemmalla vai oikealla. Y-akseli ilmaisee, onko havaittu asia ylä- vai alapuolella. Katkoviiva ilmaisee etäisyyttä ihmisen ja havaitun asian välillä. Havaitun asian ollessa pienen ympyrän sisällä, on se lähellä ihmistä. Havaitun asian ollessa pienen ympyrän ulkopuolella ja suuren ympyrän sisällä, on se kaukana. Havaitun asian ollessa molempien ympyröiden ulkopuolella, on se ihmisen tavoittamattomissa. Ihminen on kuviossa X- ja Y-akselien yhtymäkohdassa kuvion keskellä. Musta pallo on puolestaan havaittu asia. Kuviossa 1 havaittu asia on ihmisen vasemmalla puolella (X-akseli), alapuolella (Y-akseli), lähellä ihmistä (Z-akseli) ja ihmisen edessä (musta pallo on kuviossa päällimmäisenä).

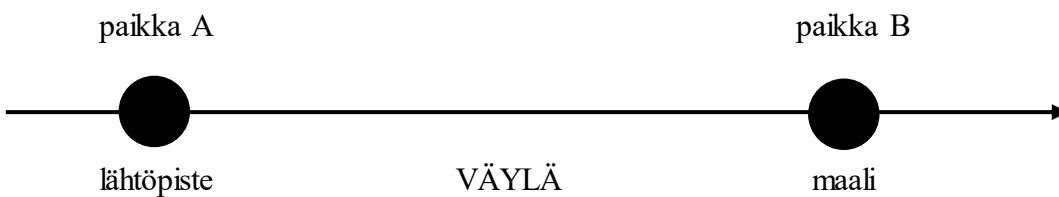
Esimerkissä (13) havaitaan liikeverbi *kompastella*. Verbi on frekventatiivijohdos verbistä *kompastua*. Frekventatiivinen kuvaa yleensä sellaista tilannetta, jossa teko, toiminta tai tapahtuma toistuu useaan kertaan tai on jatkuvaa (VISK 2008 § 353). Frekventatiivijohdoksen tunnus on verbissä esimerkin (13) *-ele-*.

Kielitoimiston sanakirjan mukaan liikeverbi *kompastua* tarkoittaa horjahtamista tai kaatumista jalan osuessa tai takertuessa johonkin (KS, s.v. *kompastua*). *Kompastella* voidaan tulkita täten tarkoittavan

horjahtelua tai kaatuilua, siis toistuvaa horjahtamista tai kaatumista, jalan osuessa tai takertuessa johonkin.

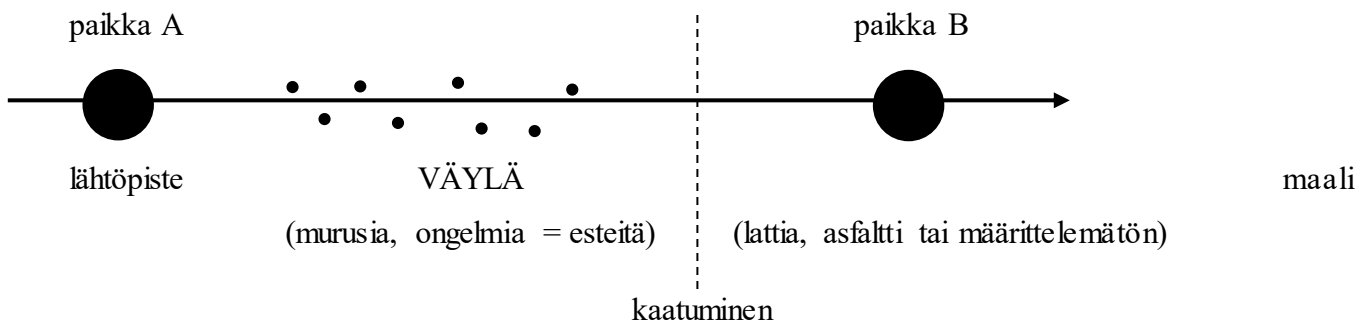
Esimerkissä (13) kompastellaan (horjahdetaan tai kaadutaan toistuvasti) *murusiin, pieniin ongelmiini*. Kielitoimiston sanakirja määrittää *murun* pieneksi palaseksi, joka on tavallisesti jotain kuivaa ainetta, kuten siru, sirpale, pirstale, muren, murena tai murene (KS, s.v. *muru*). Kuoppalan käyttämässä lauseessa (esimerkki (13)) käytetään pienuutta ilmaisevaa, deminutiivista substantiivijohdosta *-nen* (*murunen*). Muita vastaavia pienuutta ilmaisevia johdettuja sanoja ovat esimerkiksi *pojasta* johdettu *poikanen*, *tytöstä* johdettu *tyttönen* ja *lapusta* johdettu *lappunen*. Esimerkissä (13) kompastellaan murusiin ja ongelmiin, koska ne ovat niin pieniä, että ihminen ei niitä joko ehdi havaita tai pysty havaitsemaan, jonka seurauksena kompastelee kävellessään.

Kuirin (2012: 88) mukaan liikettä kuvaavaa skeemaa kutsutaan yleensä polun, reitin tai väylän skeemaksi. Liikkumisen osia ovat liikkeen lähtöpiste, väylä, jota pitkin siirrytään paikasta toiseen ja maali, jossa liike pysähtyy. Liike voi olla väylällä tasaista ja suoraa tai mutkittelevaa, pysähtelevää ja esteitä täynnä, kuten esimerkissä (13).

KUVIO 6. Liikkeen alkua, matkaa ja päättymistä kuvaava malli (Kuri 2012: 88).

Esimerkissä (13) lähtöpistettä ei ole määritelty, joten sitä ei tiedetä. Väylällä on esteitä (muruset, pienet ongelmat), joita ei voi tai ehdi havaita ennen horjahtamista tai kaatumista. Tarkkaa maalia ei ole määritelty. Esimerkin (13) maali voi olla kaatumisen jälkeen saavutettu alusta, esimerkiksi lattia tai asfaltti. Maali voi olla myös Kuoppalan määrittelemätön määränpää, johon tekstin liikkuja mahdollisesti aikanaan pääsee.

KUVIO 7. Kuoppalan esimerkin (13) liikkujan liikettä havainnollistava kuvio. Pienet mustat pallot ilmaisevat *murusia, pieniä ongelmia* ja katkoviiva kaatumista.

Zoltán Kövecsesin (2010: 97) mukaan ylhäänä olemiselle annetaan metaforissa usein onnellisuutta ja hyvyyttä ilmaisevia merkityksiä. Esimerkiksi ilmaus *Hän oli seitsemännessä taivaassa* viittaa konkreettisesti ylhäällä olemiseen (*olla taivaassa*), mutta merkitykseltään ilmaus tarkoittaa henkilön olevan todella tyytyväinen, iloinen ja onnellinen. Samaan tapaan ilmaus *pää pilvissä* viittaa siihen, että henkilön pää olisi konkreettisesti korkealla taivaalla pilvissä. Merkitykseltään *pää pilvissä* tarkoittaa sitä, että henkilö on itsevarma, onnellinen ja tyytyväinen. Konkreettisesti hänen päänsä on samalla tasolla kuin normaalisti.

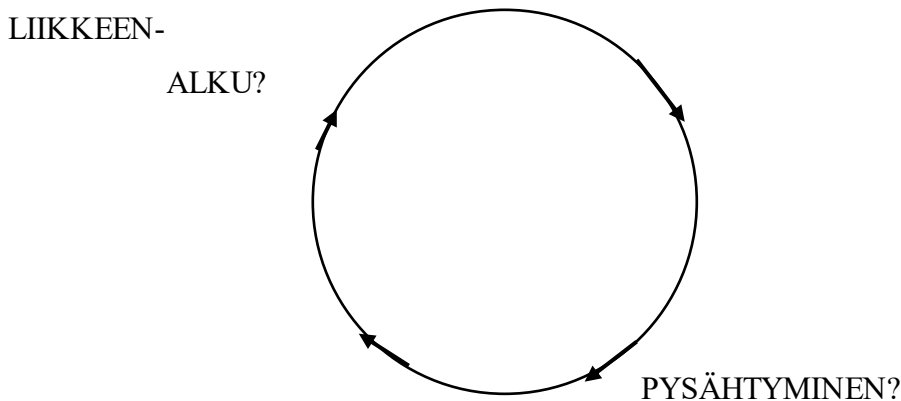
Kuoppala kaatuu ja on täten tilanteessa, joka on Kövecsesin ONNELLISUUS ON MAANPINNAN YLÄPUOLELLA OLEMISTA -metaforan vastakohta. Kuoppala ei ole tyytyväinen, onnellinen eikä iloinen. Hän on surullinen, tyytymätön ja onneton. Hän on niin lähellä maanpintaa kuin mahdollista, kaaduttuaan käytännössä sen jatkumo.

Kövecsesin mukaan tällainen vastakohtametafora ONNELLISUUS ON MAANPINNAN YLÄPUOLELLA OLEMISTA -metaforalle on esimerkiksi metafora SURU ON ALHAALLA. Henkilö voi olla esimerkiksi *mieli maassa*, siis surullinen. Vastakohtaisesti tunnelma voi olla *katossa*, jolloin tunnelma on iloinen. (Kövecses 2010: 40)

Esimerkeissä (12) ja (14) esiintyy liikeverbi *pyöriä*. Pyörimisellä tarkoitetaan oman akselinsa tai esimerkiksi painopisteensä ympäri ja toisinaan kiertämistä, kiepumista, kääntymistä ja kiertymistä (KS, s.v. *pyöriä*). Toisin kuin esimerkissä (13) pyörimisen liike ei ole siten suoraviivaista, että siitä voitaisiin selvästi erottaa lähtöpiste ja maali (katso KUVIOT 6 ja 7). Pyörimisessä lähtöpisteenä on pidettävä liikkeen (pyörimisen) alkua ja maalina liikkeen päättymistä (pysähtymistä). Kun ihminen pyörii paikallaan, hänen lähtöpisteensä ei muutu. Hänen tekemänsä havainnot muuttuvat pyörivän

liikkeen mukana. Liikkeen alussa vasemmalla puolella oleva esine siirtyy pyörimisen myötä ihmisen oikealle puolelle.

Kun ihminen kävelee ympyrää, hänen askeleensa muodostavat kuviteellisen ympyrän. Jälkikäteen on mahdotonta tietää, mistä liike on alkanut ja mihin se on päättynyt. Tiedetään vain, että se on alkanut jostain ja päättynyt johonkin. Esimerkissä (1) Kuoppala kertoo pyöriänsä siten, että ei saa mistään kiinni. Varsinaista maalia ei ole, koska Kuoppala pyörii, jolloin varsinaista lähtöpistettä ei ole.

KUVIO 8. Pyörivää liikettä kuvaava kuvio. Kuvio havainnollistaa, miten mahdotonta on tietää liikkeen alkamisen ja sen pysähtymisen aika ja paikka.

Esimerkissä (14) Kuoppala rinnastaa ihmisten liikkeitä hyrrän pyörimiseksi. Kuten paikallaan pyörivä ihminen, hyrrä pyörii oman akselinsa ympäri. Hyrrän pyörimisellä ei ole selvää lähtöpistettä tai maalia, kuten esimerkiksi (13) (katso KUVIO 8). Kun hyrrän liike lakkaa se törmää alustaan.

3.4. Kosketuksen ja sisältyvyyden semantiikka

Kuirin (2012: 87) mukaan paikallisten käsitteistysten semantiikassa on tarpeellista tarkastella eri asioiden keskinäisiä sijainteja. Näitä sijainteja voidaan määritellä esimerkiksi sisältyvyyden mielikuvalla. Siinä jonkin asian on havaittu olevan toisen asian sisällä osittain tai kokonaan. Asia voi kätkeä toisen sisäänsä tai vain koskettaa toista. Esimerkiksi lauseessa *kynä on penaalissa*, penaaali on säiliö, joka kätkee kynän itseensä. Vuorostaan jos *kynä on pöydällä*, pöytä ei enää ole säiliö, koska

kynä on näkyvillä. Kosketus voi olla myös lyhyttä ja kevyttä, kuten lauseessa *Käteni hipaisi hänen hiuksiaan* on käden ja hiusten yhteinen alue.

Kuoppalan tekstistä kahden tai useamman asian kosketusta ilmaisevia lauserakenteita voidaan poimia kuusi. Näissä rakenteissa kaikki asiat ovat näkyvillä.

- (15) *Takerrun sun kaulukseen*
- (16) *Jättiläisen harteilta kaiken nähä koitan*
- (17) *Olallani oma poika*
- (18) *Niin sä tartuit mua käteen*
- (19) *Niin lähel peiliä, et mun nenä on lytyssä*
- (20) *Likapyykit mytyssä*

Esimerkeissä (15), (16), (17) ja (18) Kuoppala on kosketuksissa toisen ihmisen kanssa. Esimerkissä (15) Kuoppalan käsi (kädellä ja sormilla takerrutaan asioihin) ja *sun kaulus* ovat kosketuksissa. Kielitoimiston sanakirjan mukaan *kaulus* on vaatekappaleen osa tai erillinen vaatekappale, joka ympäröi kaulaa (KS, s.v. *kaulus*). Kuoppala on kosketuksissa paitsi kauluksen myös kaulan kanssa.

Esimerkeissä (16) ja (17) kosketus on samanlaista. Esimerkissä (16) Kuoppala on jättiläisen harteilla, jolloin kosketukseen joutuvat jättiläisen hartiat ja Kuoppalan takapuoli ja jalat. Vastaavasti esimerkissä (17) Kuoppalan hartiat joutuvat kosketukseen hänen poikansa takapuolen ja jalkojen kanssa. Esimerkissä (18) joku tarttuu Kuoppalan käteen. Kosketus tapahtuu kahden käden välillä.

Esimerkeissä (19) Kuoppalan kanssa kosketuksissa on eloton esine, peili. Hän on niin lähellä peiliä, että hänen nenänsä menee lyttyyn. Toisin sanoen kosketus on niin voimakasta, että peili lyttää Kuoppalan nenän. Esimerkissä (20) puolestaan likapyykit koskettavat toisiaan ollessaan mytyssä. Kielitoimiston sanakirja määrittää mytyn muodoltaan epämääräiseksi kääröksi tai nytyiksi (KS, s.v. *mytty*)

TAULUKKO 1. Kosketuksen semantiikkaa Jättiläisessä

ESIMERKKILAUSE	TOISIAAN KOSKETTAVAT ASIAT
(15) Takerrun sun kaulukseen	käsi, kaulus, kaula
(16) Jättiläisen harteilta kaiken nähä koitan	Hartiat, takapuoli, jalat
(17) Olallani oma poika	Hartiat, takapuoli, jalat
(18) Niin sä tartuit mua käteen	kaksi kättä
(19) Niin lähel peili et mun nenä on lytyssä	nenä, peili
(20) Likapyykit mytyssä	likapyykit (toisiaan)

Semanttista sisältyvyyttä Kuoppala ilmaisee tekstissään kolmen lauseen verran. Näissä toinen asia on kokonaan toisen sisällä tai toinen asia peittää toisen asian siten, ettei toista asiaa voi nähdä sen alta.

(21) *Tyynyn alla sormet niinku pyssy*

(22) *Albatrossi kurkussa*

(23) *Alla ruumiiden valvot*

Esimerkeissä (21) ja (23) toinen asia ei ole toisen sisäpuolella, mutta toinen asia on peittänyt tämän näkyvyyden. Esimerkissä (21) *sormet* eivät ole *tyynyn* sisäpuolella, mutta ovat piilossa sen alla. Vastaavasti esimerkin (23) *ruumiit* vain peittävät ihmisen.

KUVIO 9. Säilyvyyden ja säiliön havainnollistamista. Vaikka asia 2 ei ole asian 1 sisällä, peittää asia 1 asian 2 alleen ja toimii täten asian 2 säiliönä. Kuvio on oma.

Esimerkissä (22) Kuoppalan mukaan on kyse siitä, että ihmisellä on niin iso itku kurkussa, ettei se mahdu ulos (Kuoppala & Taatila 2021). Ihmisellä ei siis ole kirjaimellisesti albatrossilintu vaan valtava itku kurkussaan. Kurkku toimii esimerkissä (22) säiliönä ja kätkee itkun sisäpuolelleen.

Kövecsesin (2010: 108) mukaan tällainen metafora on TUNNE ON NESTETTÄ SÄILIÖSSÄ -metafora. Esimerkissä (11) Kuoppalan kurkku on säiliö ja itku on nestettä.

Albatrossi kurkussa, eli niin iso itku kurkussa, ettei se mahdu ulos. Mun mielestä hauskan kuuloinen kielikuva, koska albatrossin siipiväli on niin järkyttävän iso. Kai tämä jollain tasolla kommunikoi myös Teflareiden² ”Pelikaani lens turbiiniin” -lainin kanssa. Ja on tässä Junnu Vainiotakin. (Kuoppala, Taatila 2021)

TAULUKKO 2. Sisältyvyyden semantiikkaa Jättiläisessä

ESIMERKKILAUSE	MIKÄ KÄTKEE?	MITÄ KÄTKEE?
(10) Tyynyn alla sormet niinku pyssy	Tyyny	Sormet
(11) Albatrossi kurkussa	Kurkku	Albatrossin, eli itkun
(12) Alla ruumiiden valvot	Ruumiit	Ihmisen

Kahdessa Kuoppalan kosketusta ja säilyvyyttä ilmaisevissa rakenteissa ei voida olla varmoja, menevätkö ne kosketusta käsitteleviin kappaleisiin vai säilyvyyttä käsitteleviin kappaleisiin. Toisessa näistä esimerkeistä esiintyy merkkejä molemmista, kun taas toisessa tulkinta määrää, onko kyseessä pelkkä kosketus vai säilöttäminen.

(24) *Aikakapselissa kulmasohvan kyödis olohuonomies*

(25) *Ateria pytyssä*

Esimerkissä (24) *oloahuonomies* on kosketuksissa *kulmasohvan* kanssa. Miehen jalat, takapuoli ja selkä koskettavat kulmasohvaa. Sekä mies että kulmasohva ovat kuitenkin *aikakapselissa*. *Aikakapseli* toimii siis säiliönä sekä miehelle että kulmasohvalle.

Esimerkin (25) *pytty* on tulkinnan mukaan joko kannellinen tai kanneton, eli joko suljettu tai avoin. Ensimmäisessä tulkinnassa *pytty* on avoin, jolloin *ateria* on nähtävillä. Tässä tulkinnassa *pytty* ja *ateria* vain koskettavat toisiaan. Toisen tulkinnan mukaan *pytty* on kannellinen (suljettu), jolloin se toimii *aterian* säiliönä.

² Vuonna 2006 perustettu trio, johon kuuluvat Kuoppalan lisäksi Heikki Kuula ja Jani Tuohimaa.

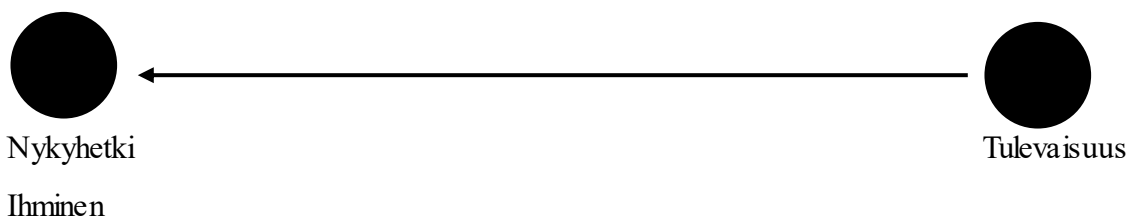
3.5. Ajankulun metaforista semantiikkaa

Johnsonin ja Lakoffin (1980: 44) mukaan aika voidaan nähdä metaforisissa ilmauksissa kulkevana asiana. Esimerkiksi metaforassa AIKAJUOKSEE aika on tekijä. Kun *aika juoksee*, aika on juoksija, jolla on määränpäänä tulevaisuus.

(26) *Jäädään paikalleen, niin ei päivä päätykkään.*

Esimerkissä (26) Kuoppala ilmaisee ajatuksen siitä, että mikäli liike saataisiin pysähtymään, ei päivä päättyisi ollenkaan. Ihmisten tapaan myös aika on LIKKUJA, joka liikkuu kohti määränpäättä.

Metaforasta AIKAKULUU on kaksi versiota. Molemmissa ihminen on osa nykyhetkeä. Menneisyys on takana ja tulevaisuus edessä. Versioerot syntyvät, kun tarkastellaan tulevaisuuden metaforista käyttäytymistä. Liikkuuko tulevaisuus meitä kohti vai liikummeko me tulevaisuutta kohti? Esimerkiksi ilmauksessa ”Viimeinen palautuspäivä lähestyy” palautuspäivä liikkuu ihmistä kohti, mutta ilmauksessa ”Lähestymme ensi viikon vaaleja” tulevaisuus (ensi viikon vaalit) pysyvät paikallaan, mutta ihmiset lähestyvät niitä. (Johnson & Lakoff 1980: 44–45)

KUVIO 10. Ajan ja ihmisen liikkuminen. Kuvio on oma.

Kuoppala käyttää myös ilmausta, jossa AIKA ON LIKKUJA, joka kiertää loputtomiin itse itseään määränpäättä tavoittamatta, koska sellaista ei ole. Aika kuluu jatkuvasti, eikä se koskaan pääty.

(27) *Aika kiertää iänkaiken kaatunutta kasia.*

Kuoppalan ja Taatilan (2021: Jättiläinen) mukaan esimerkin (27) *kaatunut kasi* tarkoittaa kyljelleen kaatunutta numeroa kahdeksan (27), joka on matematiikassa äärettömyyden merkki ∞ . Ajan päättymättömyyttä korostaa *iänkaikkinen kiertäminen*. Kielitoimiston sanakirjan mukaan *iänkaikkisuus* on synonyymi *ikuisuudelle*, mikä puolestaan tarkoittaa äärettömän pitkää aikaa, iäisyyttä, iänkaikkisuutta, **loputtomuutta tai ajattomuutta**. (KS, s.v. *ikuisuus*)

Sivosen (2005: 57–158) mukaan epäsuoran reitin verbejä ovat *kaarrella, kaartaa, kiemurrella, kierrellä, kiertää, koukata, luikerrella, luovia, mutkitella, puikkelehtia, pujotella, pyörtää, risteillä, sahata ja sukkuloida*. Esimerkissä (27) käytetään epäsuoran reitin verbiä *kiertää*. Semantiikassa reitin muoto on keskeinen tutkimuskohde, mutta yksikään epäsuoran reitin verbeistä ei kerro tarkasti reitin muotoa.

Sivosen (2005: 57) mukaan reitin muoto vai vaihdella prosessityyppikohtaisesti. Esimerkiksi epäsuora verbi *kiertää* voi saada erilaisia reittejä, joita verbin eri prosessityypit toteuttavat. Esimerkissä (27) *aika kiertää iänkaiken kaatunutta kasia*. Tiedetään, että liike on kiertävää ja toistuvaa. Kuten KUVIOSSA 8, liikkeen (tässä tapauksessa ajan) alkamispistettä ja päättymispistettä on mahdotonta arvioida.

3.6. Puhefunktiot

Kuiri (2012: 76–77) nostaa esille filosofi H.P. Gricen, joka kutsuu yhteistyön maksimeiksi sellaisia tilanteita, joissa puhuja ja kuulija pystyvät ymmärtämään toisiaan tilanteessa sosiaalisen yhteistyön avulla. Gricen mukaan ihminen pyrkii jatkuvasti mukauttamaan oman puheenvuoronsa ja kielenkäyttönsä keskustelukumppanin kanssa yhteen. Ihminen noudattaa ja tietää toisenkin noudattavan ilmausumattomia keskustelun maksimeja, joita voi Gricen mukaan luonnehtia neljän käskyn avulla. Näitä Gricen keskusteluperiaatteita on kritisoitu esimerkiksi siitä, että ne soveltuvat parhaiten kuvaamaan ainoastaan asiapitoista keskustelua, jolla on tietty päämäärä (esimerkiksi neuvottelu).

(I) *Pysy asiassa* -käsky tarkoittaa, että ihminen pyrkii aina kytkemään sanomaansa jo aiemmin sanottuun. Samalla ihminen olettaa toisen jokaisen puheenvuoron liittyvän käsiteltävään asiaan. (Kuiri 2012: 76)

(II) *Anna oikea määrä informaatiota* -käsky tarkoittaa, että ihminen ymmärtää vastaavansa vain siihen mitä kysytään. Keskustelussa ei olla liian suurpiirteisiä eikä liian yksityiskohtaisia, sillä asiat osataan kertoa sopivan tarkasti. (Kuiri 2012: 76)

(III) *Puhu totta* -käsky tarkoittaa, että keskustelun osapuolet puhuvat totta ja olettavat muiden tekevän samoin. Valehtelu on mahdollista, mutta keskusteluun olisi mahdotonta lähteä sillä oletuksella, että kaikki valehtelevat. (Kuiri 2012: 76–77)

(IV) *Ole selkeä* -käsky tarkoittaa, että ihminen pyrkii sanomaan sanottavansa siten, että kaikki häntä ymmärtävät. Turkulainen ei puhu Turun murretta esimerkiksi oululaisen kanssa, kun hän haluaa oululaisen ymmärtävän häntä hyvin. (Kuiri 2012: 77)

4. PUHEFUNKTIOIDEN TARKASTELUA

Puhefunktiota kutsutaan epäsuoraksi silloin, kun lauseen kielipillisen muodon ja sillä ilmaistavan puhefunktion välillä ei valitse yksi:yksi-suhde. Pohjana on ajatus siitä, että yksi:yksi-suhde on suora ja täten kaikki väitelausein esitetyt toteamukset, kysymyslauseilla esitetyt kysymykset ja imperatiivilla esitetyt käskyt ovat suoria. (Kuiiri 2012: 75)

Suurin osa puhefunktioista toteutuu jossain määrin epäsuorasti, mikä selittyy osaltaan sillä, että puhefunktioita erotellaan ja ymmärretään paljon enemmän kuin mitä modaalisia lausetyyppejä on olemassa. Esimerkiksi lupauslausetyyppi ei ole modaalinen lausetyyppi. (Kuiiri 2012: 75)

(28) *Tarjoan sinulle lounaan huomenna.*

Esimerkissä (c) puhuja toteaa tarjoavansa kuulijalle lounaan huomenna. Vaikka lupauslausetyyppi ei ole modaalinen lausetyyppi, ymmärtää kuulija kyseessä olevan lupaus. Gricen maksiimit kuvaavat hyvin sitä yleistä taustatietoa, jonka avulla kuulija päättelee keskustelussa lyhyistä ja epäsuorista puheenvuoroista oikein puhujan tarkoituksia.

A: *Tuletko pelaamaan tennistä illalla?*

B: *Isäni tulee käymään.*

A: *Lähdetkö kahville?*

B: *Minulla alkaa tentti.*

Vaikka B ei vastaa suoraan *en lähde pelaamaan tennistä* tai *en lähde kahville* ymmärtää A, että B kieltäytyy epäsuorasti puhujan A pyynnöistä. Nämä epäsuorat vastaukset riittävät puhujalle A. Puhujan A ei tarvitse udella perusteluja kieltäytymiselle, koska puhuja B antaa ne omassa puheenvuorossaan.

4.1. Väitelauseet pyyntöinä

Kuiriin (2012: 75) mukaan kysymyslauseita voidaan käyttää pyyntönä, koska modaalisen lausetyypin ja sillä ilmaistavan puhefunktion välillä ei ole suoraa yksi:yksi-suhdetta. Pyyntönä voi toimia myös väitelause, kuten *täällä on kuuma*, jolla epäsuorasti pyydetään *avaamaan ikkuna*.

Kuoppalan tekstistä on eriteltävissä neljä väitelausetta, jotka voidaan tulkita erilaisiksi pyynnöiksi. Tässä tutkielmassa tarkasteltu esimerkki (8) *Niin lähel peilii et mun nenä on lytyssä* esiintyy uudelleen tässä alaluvussa, koska tarkastelen lausetta tässä vaiheessa väitelauseena, josta muodostuu pyyntö tai pyyntöjä.

(29) *En mä pyytänyt et syntyisin tänne.*

(30) *Niin kova vilu on mulla.*

(31) *Mut ei kotii mihin tulla.*

Esimerkin (19) mukaan Kuoppala on niin lähellä peiliä, että hänen nenänsä lyttääntyy. Väite on siis se, että Kuoppala joutuu olemaan liian lähellä peiliään. Pyyntöksi muodostuu täten sellainen lause, joka ehkäisee nenän lyttääntymistä. Kielitoimiston sanakirjan mukaan *peili* on valonsäteitä heijastava sileä pinta, joka synnyttää kuvan edessään olevasta esineestä (KS, s.v. *peili*). Kuoppala ei siis näe itseään tarpeeksi hyvin peilistä ilman, että hän on niin lähellä peiliä, että hänen nenänsä lyttääntyy. Ongelma ratkaistaan esimerkiksi suuremmalla peilillä tai parantamalla Kuoppalan näköä.

Väite: *Joudun olemaan liian lähellä peiliä, koska en näe muuten.*

Pyyntö: *Saisinko suuremman peilin?*

Pyyntö: *Saisinko silmälasit?*

Esimerkin (29) väite on kielteinen, ja siitä on eriteltävissä kaksi versiota. Versioerot syntyvät, kun tarkastellaan lauseen loppuosaa *syntyisin tänne*. Syntymisen seuraus on elämä, joten ensimmäisenä Kuoppalan pyynnöksi esimerkistä (17) voidaan eritellä, että hän ei halua elää. Toisaalta pyyntö voi olla abstrakti, jossa Kuoppala haluaa poistua maapalloilta, jonne me kaikki synnymme. Koska adverbi *tänne* tarkoittaa viittaamalla määräkohtaan, jossa Kuoppala itse on, tulkitsen hänen tarkoittavan spesifiä paikkaa. Ilman adverbiä *tänne* esimerkki (29) olisi muotoa *En mä pyytänyt et syntyisin*, jolloin pyynnöksi olisi eriteltävissä selvä halu kuolla.

Väite: *En viihdy täällä.*

Pyyntö: *Haluaisin muuttaa.*

Esimerkki (29) ja (30) ovat Kuoppalan tekstissä todellisuudessa yksi virke, jotka eritellen tähän alalukuun kahdeksi lauseeksi. Kokonaisuudessaan virke on siis *Niin kova vilu on mulla, mut ei kotii mihin tulla*. Eritellen virkkeen kahdeksi lauseeksi, jotta väitelauseiden ja pyyntöjen tarkasteleminen on helpompaa.

Esimerkissä (30) Kuoppala väittää, että hänellä on kylmä. Kielitoimiston sanakirjan mukaan *vilu* tarkoittaa kylmää tai kylmän ja kylmyyden tunnetta (KS, s.v. *vilu*). Kun esimerkin (30) *viluun* lisätään adjektiivi *kova*, saadaan *vilulle* voimakkaampi merkitys. *Kova* voi tarkoittaa Kielitoimiston sanakirjan mukaan vaikutukseltaan voimakasta, erittäin tuntuva, tehokasta, lujaa ja ankaraa (KS, s.v. *kova*). Esimerkissä (30) Kuoppalalla on siis *kovavilu* eli toisin sanoen *todella kylmä*. Koska Kuoppala ei spesifioi paikkaansa lauseessa, mahdollisia pyyntöjä voidaan muodostaa useampi. Pyyntöjen muodostamisessa voidaan tehdä rajaus, jonka mukaan pyyntöjen on vastattava tarpeeseen luoda lämpöä. Olen käyttänyt alla olevia pyyntöjä sillä perusteella, että niillä voidaan korjata väitteessä esiintyvä ongelma. Esimerkiksi kylmyyttä voidaan poistaa sulkemalla asunnon ikkuna, pukemalla päälle lisää vaatetta tai jakamalla ruumiinlämpöä toisen ihmisen kanssa.

Väite: *Minulla on todella kylmä.*

Pyyntö: *Sulkisitko ikkunan?*

Pyyntö: *Antaisitko lisää vaatetta?*

Pyyntö: *Lämmittäisitkö minua?*

Esimerkin (31) mukaan Kuoppalalla ei ole kotia mihin tulla. Yksinkertaisuudessaan väite on se, että Kuoppala on koditon. Pyyntö on oltava sellainen, jolla kodittomuus saadaan poistettua Kuoppalan elämästä.

Väite: *Minulla ei ole kotia.*

Pyyntö: *Saisinko tulla luoksesi asumaan?*

Pyyntö: *Saisinko ostaa/vuokrata tämän asunnon/talon?*

4.2. Kysymyslauseet pyyntöinä

Kuoppalan tekstistä voidaan eritellä viisi kysymyslauseetta, joita voidaan käyttää pyyntöinä. Osa näistä kysymyslauseista on osa laajempaa virkettä.

(32) *Vielki mietin kenelle nää laulut teen.*

(33) *Mis mä oon?*

(34) *Mihin meen?*

(35) *Ja siinä kun mietin, mitä mä teen.*

(36) *Hei, ethän pois mee?*

Esimerkin (32) suora kysymyslause on ”Kenelle nää laulut teen?”, joka voidaan tulkita esimerkiksi Kuoppalan avunhuudoksi kadonneelle motivaatiolle kirjoittaa lauluja. Hän ei ole varma kenelle laulujaan kirjoittaa ja on pohtinut samaa asiaa jo kauan (*vieläkin mietin*).

Kysymys: *Kenelle teen näitä lauluja?*

Pyyntö: *Tarvitsen motivaatiota. /Kertokaa minulle (hyvä) syy tehdä lauluja.*

Esimerkit (33) ja (34) ovat peräisin yhdestä virkkeestä, jonka Kuoppala on kirjoittanut muotoon *Mis mä oon, mihin meen*. Vaikka olen eritellyt virkkeen kahdeksi kysymyslauseeksi, on pyynnön tarkasteleminen helpompaa kokonaisen virkkeen kautta. Tämä johtuen siitä, että sekä esimerkki (33) että esimerkki (34) viittaavat Kuoppalan olevan eksynyt.

Kun ihminen eksyy, hän joutuu pois oikealta tieltä, oikeasta suunnasta, joutuu harhaan, tietämättömäksi olinpaikastaan, eksyksiin tai harhautuu (KS, s.v. *eksyä*). Kuoppala ei ensimmäisessä kysymyslauseessa, esimerkissä (33), tiedä missä on ja sen jälkeen hän kysyy suoraan oikeaa suuntaa esimerkissä (34).

Kysymys: *Missä olen?*

Pyyntö: *Kerro missä olen.*

Kysymys: *Mihin menen?*

Pyyntö: *Kerro tai osoita minulle oikea suunta.*

Esimerkissä (35) Kuoppala miettii mitä tekee. Hän ei ole varma mitä on tekemässä tai mitä hän tulee tekemään. Hän esittää epäsuoran kysymyksen, jolla haluaa varmistuksen sille, että se, mitä hän nyt tekee, on oikein. Hän voi myös pyytää apua tulevaisuutta ajatellen (mitä teen tulevaisuudessa).

Kysymys: *Mitä minä teen (nyt)?*

Pyyntö: *Kerro minulle teenkö nyt oikein. /Kerro minulle mitä minun tulisi tehdä.*

Kysymys: *Mitä minä teen (tulevaisuudessa)?*

Pyyntö: *Kerro minulle teenkö oikein tulevaisuudessa.*

Esimerkissä (36) Kuoppala puhuu suoraan toiselle henkilölle, jota hän pyytää jäämään kanssaan. Kysymyslause muodostuu suffiksilla *-hän*, joka liitetään kieltosanaan *ei*, joka on esimerkissä (36) yksikön toisessa persoonassa.

Kysymys: *Ethän mene pois?*

Pyyntö: *Jää luokseni.*

Suffiksia *-hän* kieltoisanan perässä voidaan tarkastella myös kääntämällä yllä oleva pyyntö ja kysymys päittäin. Suffiksi *-hän* (*jääthän, ethän*) muodostaa siis merkityksen, jossa Kuoppala pyytää jättiläistä jäämään luoksensa.

Kysymys: *Jääthän luokseni?*

Pyyntö: *Älä mene pois.*

5. ELÄMÄMETAFORAT JÄTTILÄISESSÄ

Tarkastelen tämä pääluvun alaluvuissa elämään liittyviä metaforia, joita esiintyy Kuoppalan tekstissä *Jättiläinen*. Kerron alaluvussa 6.1. ELÄMÄ ON MATKA -metaforasta ja tarkastelen millaisia ELÄMÄ ON MATKA -metaforia Kuoppalan tekstistä on poimittavissa.

George Lakoffin ja Mark Turnerin (1984: 3–4) mukaan ELÄMÄ ON MATKA -metaforasta on nähtävissä yhtäläisyyksiä elämän ja matkan välillä. Olen jättänyt pois yhtäläisyydet ”Keinot tavoitteiden saavuttamiseksi ovat reittejä”, ”Asiat, joilla mitataan edistymistä ovat maamerkkejä”, ”Elämänvalinnat ovat risteyksiä” ja ”Materiaaliset resurssit ja kyvyt ovat eväitä” (Lakoff & Turner 1984: 3–4), koska kyseisiä metaforarakenteita ei esiinny aineistossani ollenkaan tai niitä esiintyy vain harvoin.

5.1. ELÄMÄ ON MATKA

ELÄMÄ ON MATKA -metaforassa on yhtäläisyyksiä elämän ja matkan välillä. Ensimmäinen yhtäläisyys on se, että elämää elävä henkilö nähdään matkustajana. (Lakoff & Turner 1984: 3)

(37) *Yksinään me täällä ryömitään.*

Esimerkissä (37) lekseemillä *täällä* tarkoitetaan maapalloa, pronominilla *me* ihmisiä ja predikaatilla *ryömitään* ihmisten liikehdintää ja olemista. Esimerkissä (37) ihmiset (*me*) ovat siis matkustajia ja *ryöminen* (elämä) on matka. Liikeverbi *ryömiä* aktivoi metaforan matkustamisesta.

Toinen yhtäläisyys ELÄMÄ ON MATKA -metaforassa on se, että elämää elävän henkilön päämäärät ja aiheet nähdään määränpäinä. (Lakoff & Turner 1984: 3)

(38) *Kaulassa ohjenuora: ”Ole mies”.*

Esimerkissä (38) Kuoppalalle on annettu suora käsky ohjenuoran muodossa. Jo itsessään esimerkissä oleva *ohjenuora* on metafora. Kielitoimiston sanakirjan mukaan *ohjenuora* tarkoittaa elämänohjetta ja periaatetta (KS, s.v. *ohjenuora*). Esimerkissä (38) *ohjenuora* on esinnellistetty kaulaan ripustettavaksi esineeksi.

Kuoppalan päämäärä esimerkissä (38) on olla mies. Biologisesti Kuoppala säilyy miehenä, joten käsky viitanee enemmänkin miehisyyteen ja maskuliinisuuteen, jotka ovat toistensa synonyymeja. Susan Forwardin ja Joan Torresin (1989: 132) mukaan länsimaalaisen kulttuurin miesideaali voidaan

jakaa viiteen odotukseen tai aspektiin. Jaottelen nämä viisi odotusta aakkosittain, jotta ne eivät sekoitu Kuoppalan tekstin esimerkkeihin.

- (a) Mies on fyysisesti voimakas ja fyysiseltä kooltaan naista suurempi.
- (b) Mies menestyy yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti. Hän kykenee elättämään perheensä, ja hänellä on poliittista tai sosiaalista valtaa.
- (c) Mies on luonteeltaan vakaa ja järkkymätön, mikä ilmenee päättäväisyytenä, kriisitilanteiden hallintana ja rationaalisuutena.
- (d) Mies kykenee puolustamaan itseään, naistaan, lapsiaan, omaisuuttaan ja yhteisöään sekä henkisiltä että fyysisiltä hyökkäyksiltä.
- (e) Mies on synnynnäisesti heteroseksuaali. Rakastajana hän on väsymätön puurtaja.

Kun esimerkissä (38) päämääräksi siis asetetaan miehenä oleminen, tarkoitetaan sillä fyysistä ja henkistä vahvuutta, menestymistä sosiaalisesti ja taloudellisesti, kykyä puolustautua, vastakkaisen sukupuolen rakastamista ja väsymättömyyttä. Nämä kaikki tiivistyvät esimerkissä (38) päämääräksi *olla mies*, jossa *mies* ja miehisyys ovat metaforisia määränpäitä.

Toinen Lakoffin ja Turnerin (1984: 3) esiin nostama ELÄMÄ ON MATKA -metaforan yhtäläisyys on se, että elämässä koetut vaikeudet ovat esteitä kielikuvallisella matkalla. Kuoppala nähdään *Jättiläisen*-tekstissä eksyneenä. Hän ei muun muassa tiedä, minne menee tai mitä tekee. Hän pyytää toiselta apua, ja tekstistä välittyy Kuoppalan epävarmuus. Jotta käsittelyssä olevan esimerkin este erottuu selvästi, pyrin erittelemään jokaisesta esimerkistä tavoitteen. Tällaisen erittelyn haasteeksi muodostuu se, etteivät tavoitteet ole läheskään aina selkeästi pääteltävissä.

(39) *Kompastelen murusiin, pieniin ongelmiini.*

(40) *Puolesta molempien, umpikujaan oman tien.*

(41) *Niin kova vilu on mulla, muttei kotii mihin tulla.*

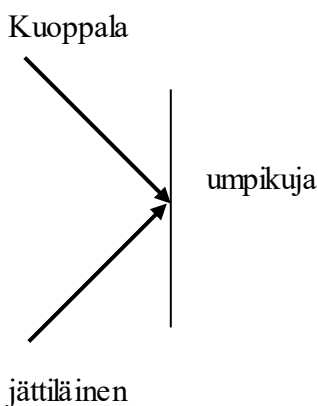
(42) *Löydän vanhat kengät, ku mä siivoon sun kaappii. Koitan niihin kasvaa, mutten ikinä sua saa kii.*

Kuten *Jättiläisen* semantiikkaa käsittelevästä luvusta 4 voidaan havaita, esimerkit (39) ja (41) ovat esiintyneet jo aiemmin tässä pro gradu -tutkielmassa. Koen tarpeelliseksi nostaa esimerkit uudelleen esille selkeyttäakseni tutkielman rakennetta ja jaksotusta (milloin tarkastellaan semantiikkaa ja milloin metaforia).

Esimerkissä (39) pienet muruset, joihin Kuoppala kompastelee, nähdään esteinä. Nämä muruset ja niihin kompastelu ovat siten Kuoppalan elämän vaikeuksia. Sitä, mihin Kuoppala esimerkin (39) esteen ylittämällä pyrkii, on vaikea eritellä kovinkaan tarkasti. Lähtökohtaisesti voitaisiin kuvitella, että mikäli ei anna pienimpien asioiden kaataa itseään, myös ongelmia muodostuu vähemmän. Tämän

pohdinnan perusteella esimerkin (39) tavoitteeksi muodostuu oman elämäkatsomuksen muuttaminen optimistisempaan suuntaan.

Esimerkin (40) tavoite on nähtävissä huomattavasti selkeämmin kuin esimerkissä (39). Koska Kuoppalan *oma tie* johtaa *umpikujaan*, ainoa tavoite on päästä pois tuosta *umpikujasta*. Toisin sanoen tavoitteena on löytää uusi reitti. Syynä *umpikujaan* joutumiselle voidaan pitää Kuoppalan yritystä elää elämäänsä sekä itsensä että *jättiläisen* kautta (*Puolesta molempien*). Kun Kuoppala keskittyy miettimään liikaa *jättiläisen* toiveita, hän unohtaa oman elämänsä suunnan ja päätyy reitillään, siis elämässään, *umpikujaan*.

KUVIO 11. Kahden samanaikaisen reitin (elämän) ongelmallisuus. Kuvio on oma.

Yllä oleva KUVIO 11 havainnollistaa, mitä tapahtuu, kun yksi kulkija (Kuoppala) yrittää kulkea samanaikaisesti kahta reittiä, omaansa ja *jättiläisen* reittiä. Aluksi reitit erottuvat selkeästi toisistaan, mutta törmäävät sitten muodostaen oman umpikujansa. Reitti nähdään ELÄMÄ ON MATKA -metaforan matkana. Umpikuja on puolestaan elämäntilanne, jossa ulospääsy nähdään vaikeana.

Esimerkissä (41) Kuoppalan ongelmana nähdään *vilu* eli paleleminen. Tavoitteena on päästä lämmittelemään, mutta esteeksi muodostuu kodittomuus. Paikkaa, jossa lämmitellä, ei yksinkertaisesti ole.

Esimerkissä (42) Kuoppalan ongelma on itsensä vertaileminen *jättiläiseen*. Kuoppala löytää kaapistaan *jättiläisen* vanhat kengät, joihin hän yrittää kasvaa. Toisin sanoen, Kuoppalan tavoitteena on tulla samanlaiseksi ihmiseksi kuin *jättiläinen*. Kuoppala ei kuitenkaan koskaan tähän pysty (*mutten ikinä sua saa kii*). *Jättiläinen*-tekstin perusteella syynä tähän on joko Kuoppalan oma

epävarmuus itsestään, esimerkeissä (40) ja (42) esittämäni näkemys kahden samanaikaisen reitin kulkemisen (kahden elämän elämisen) ongelmallisuus tai näiden kahden tekijän summa.

Neljäntenä yhtäläisyytenä ELÄMÄ ON MATKA -metaforassa nähdään se, että (elämän) ohjaajat ja neuvonantajat ovat (matkan) oppaita (Lakoff & Turner 1984: 3). Kuoppalan *Jättiläinen*-tekstissä *jättiläinen* esiintyy toistuvasti selkeänä oppaana Kuoppalalle, jolle hän esittää kysymyksiä anellen tältä apua. Kuoppalan suhdetta *jättiläiseen* voidaan kuvailla jopa riippuvaisena. Kuten *Jättiläisen* semantiikkaa käsittelevistä luvuista 3 ja 4 voidaan havaita, esimerkit (44), (45), osaltaan (46) ja (47) ovat esiintyneet jo aiemmin tässä pro gradu -tutkielmassa.

Nostan esimerkit uudelleen esille selkeyttääkseni tutkielman rakennetta ja jaksotusta (milloin tarkastellaan semantiikkaa ja milloin metaforia). Esimerkki (44) esiintyy myös aiemmin tässä pääluvussa, mutta nostan esimerkin uudelleen esiin, jotta metaforien jaottelu on selkeämpää.

(43) *Etten ala sun perään yläkertaan enää itkemään.*

(44) *Mis mä oon, mihin meen, takkerun sun kaulukseen.*

(45) *Jättiläisen harteilta kaiken nähä koitan.*

(46) *Ja siinä kun mietin mitä mä teen, niin sä tartuit mua käteen.*

(47) *Hei, ethän pois mee.*

(48) *En mä osaa elämää, ilman sua.*

(49) *Kuvittelen naiivisti, et katot mun perään, kunnes ikiunestani hikisenä herään.*

Mainitsemani Kuoppalan riippuvuus *jättiläisestä* havaitaan erityisesti esimerkeistä (44), (47), (48) ja (49). Esimerkissä (44) Kuoppala on niin riippuvainen *jättiläisen* neuvoista ja reittiohjeista, että hän takertuu tämän kaulukseen, toisin sanoen kaulaan. Esimerkeissä (47) ja (48) Kuoppala puolestaan anelee *jättiläistä* jäämään, koska hän ei omin sanojensa mukaan *osaa elämää* mikäli *jättiläinen* hänet jättää. Kielitoimiston sanakirjan mukaan *elämä* tarkoittaa elämistä ja elintoimintoja biologis-psykkisenä ilmiönä (KS, s.v. *elämä*). Elämä on ihmisen kuluttamaa aikaa, jota ei voi pysäyttää. Tästä syystä Kuoppalan väite siitä, että elämä olisi taitolaji, jota hän ei osaa, on ristiriitainen, jopa mahdoton. Pohdin ristiriidan syntyvän Kuoppalan omista epävarmuuksista sekä riippuvuudesta *jättiläistä* kohtaan.

Esimerkissä (49) Kuoppala on jo niin syvällä *jättiläisessä* ja tämän ajatuksissa, että ei täysin erota todellisuutta unimaailmasta. Ristiriita muodostuu siitä, että Kuoppala herää ikiunesta, siis ikuisesta unesta. Hän on siis paradoksaalisesti samaan aikaan sekä hereillä että ikuisessa unessa.

Ikiuni, kuolema, nähdään vammaana tai kyvyttömyytenä metaforassa NUKKUMINEN ON KYVYTTÖMYYYTTÄ. Metafora koostuu siten, että kuolema nähdään unena ja nukkuminen kyvyttömyytenä. Nukkuessaan ihminen on tilassa, jossa tämä ei kykene toimimaan normaalisti (esim. puolustautumaan). (Kövecses 2010: 58)

Esimerkissä (49) havahtuu kyvyttömyyteensä (*ikiunestani hikisenä herään*) ymmärtäen, ettei jättiläinen auta häntä enää. Esimerkin (43) mukaan Kuoppala kaipaa *jättiläistä* niin paljon, että pelkää alkavansa itkemään. Esimerkkien (45) ja (46) *jättiläinen* on ELÄMÄ ON MATKA -metaforan selkeiten eroteltavissa oleva neuvonantaja ja reitinnäyttävä Kuoppalalle. Esimerkissä (45) Kuoppala on *jättiläisen* harteilla, eli oikea reitti välittyy psyykkisen tason lisäksi myös fyysisenä näyttämisenä. Esimerkissä (46) Kuoppala vasta miettii, ajattelee mitä tekisi, kun *jättiläinen* tarttuu häntä kädestä antaakseen neuvon.

Viimeinen tarkastelemani yhtäläisyys ELÄMÄ ON MATKA -metaforassa, että edistyminen elämässä nähdään metaforassa kuljettuna matkana (edistyminen = matka) (Lakoff & Turner 1984: 3). *Jättiläisessä* edistymistä elämässä ei juuri nähdä. Kuoppala kompastelee (katso esimerkki (39)), ajautuu umpikujaan (katso esimerkki (40)) ja häneltä puuttuu määränpää, koti (katso esimerkki (41)).

Kuljetun matkan toteutuminen vaatii kulkijan matkaa edistävää kulkua. Kun Kuoppala kompastelee ja pyörii, hänen matkantekonsa ei ole suoraviivaista eikä johda määränpäähän. Esimerkkien (40) ja (41) umpikuja ja puuttuva koti kertovat siitä, että fyysinen ja psyykinen maali (määränpää ja tavoite) puuttuvat Kuoppalalta kokonaan. Kuoppalan kulkeminen ei ole matkaa edistävää, ja häneltä puuttuu määränpää (tavoite). Tällä perusteella voidaan todeta, että Kuoppala ei juurikaan edisty elämässä, kun tarkastellaan ELÄMÄ ON MATKA -metaforan viidettä yhtäläisyyttä *Jättiläisessä*.

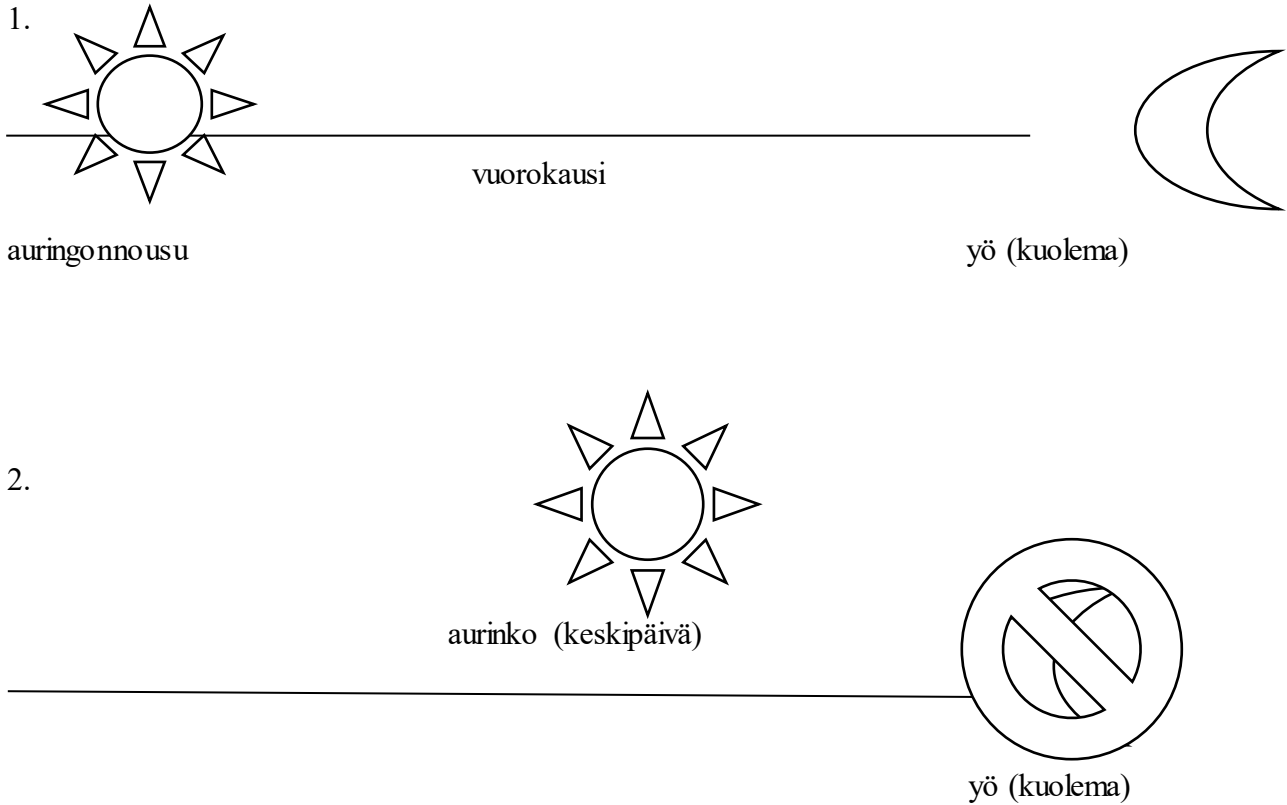
5.2. ELINAIKA ON PÄIVÄ

ELINAIKA ON PÄIVÄ -metaforassa (eng. A LIFETIME IS A DAY) syntymä nähdään auringon nousuna, josta päivä alkaa. Täysikasvuisuus, kypsyys ja aikuisuus nähdään keskipäivänä ja vanha ikä iltahämäränä. Kuolinhetki nähdään auringonlaskuna, johon päivä päättyy. Kaiken päättää kuoleman tila (kuollut ihminen), joka nähdään yönä. Kuvainnollisesti ajatellen kuoleman kylmyys nähdään yön kylmyytenä. (Lakoff & Turner 1984: 6)

(50) *Jäädään paikalleen, niin ei päivä päätykkään.*

Esimerkissä (50) Kuoppala esittää ajatuksen siitä, että päivä ei päättyisi, mikäli jäätäisiin paikalleen. Mikäli ihminen ei mene nukkumaan, hänen päivänsä ei pääty. Ihmisen päivä koostuu heräämisestä,

päivän askareista ja nukkumaan menemisestä. Yö on pimeä ja silloin levätään. Yö rinnastetaan kuolemaan metaforissa KUOLEMA ON MATKANPÄÄTÖS, jossa matka on kulunut vuorokausi, KUOLEMA ON PIMEÄ, KUOLEMA ON LEPOA ja suoraan metaforassa KUOLEMA ON YÖ. (Kövecses 2010: 50)

KUVIO 12. Kuvasarja ELINAIKA ON VUOROKAUSI -metaforan käytöstä Kuoppalan *Jättiläisessä*. Kuvassa 1 nähdään normaali ajatus siitä, että vuorokausi alkaa auringonnoususta ja päättyy yöhön. Kuvassa 2 nähdään puolestaan Kuoppalan esittämä ajatus siitä, että ikuinen päivä ja valo tarkoittavat ikuista elämää. Kuvio on oma.

6. KUOLEMAMETAFORAT JÄTTILÄISESSÄ

Tarkastelen tämän pääluvun aluluvuissa kuolemaan liittyviä metaforia, joita esiintyy Kuoppalan *Jättiläisessä*. Tarkastelen Lakoffin ja Turnerin (1984: 18–19) avaamia metaforia ELINAIKA ON VUOSI–KUOLEMA ON TALVI ja KUOLEMA ON UNTA.

6.1. ELINAIKA ON VUOSI – KUOLEMA ON TALVI

Tässä metaforassa elin aika nähdään vuodenaikoina. Kevät on nuoruutta, kesä aikuisuutta, syksy vanhuutta ja talvi kuolemaa. Lakoffin ja Turnerin (1984: 18) mukaan kyseessä on luonnollinen metafora, koska kevät on vuodenaikana sellainen, jossa kasvit ja eläimet heräävät eloon talven jäljiltä. Talvi on pimeä ja kylmä vuodenaika, jollaisena myös kuolema nähdään. Poimin *Jättiläisestä* osat, joissa viitataan kylmyyteen, pimeyteen tai suoraan talveen, ja tarkastelen niitä ELINAIKA ON VUOSI – KUOLEMA ON TALVI -metaforan kautta. Käyn esimerkin (51) läpi uudestaan, koska aiemmin tarkastelin kuolemametaforan sijasta elämämetaforaa.

(51) *Niin kova vilu on mulla, muttei kotii mihin tulla.*

(52) *Ei jäätävä tuuli laula meille, se laulaa lähteneille.*

Esimerkissä (51) *vilu* viittaa kylmyyteen, palelemiseen ja sitä kautta talveen. Kielitoimiston sanakirja määrittelee *vilun* kylmän tai kylmyyden tunteeksi ja kylmäksi (KS, s.v. *vilu*). Esimerkin (51) mukaan Kuoppalalla on vilu, eli häntä palelee. Kun Kuoppalaa palelee, hän tietää talven – ja sitä kautta kuoleman – olevan lähellä. Virkkeen sivulauseen *muttei kotii mihin tulla*, 'koti' voidaan nähdä määränpäänä, joka on tässä metaforassa kuolema. Kuoppala tuntee kuoleman lähestyvän (*vilu*) mutta hän ei voi vielä saapua lopulliseen määränpäähensä (kuolema).

Kövecsesin (2010: 50) mukaan elämä on metaforisesti matka ja kuolema on siten matkan loppu. Kun matkaa tehdään, palataan aina kotiin (kotimatka). Muutoin kyseessä ei olisi matka. Kuoppala on esimerkiksi (51) matkalla kotiinsa, matkalla kuolemaan. Samaan tapaan esimerkin (52) viittaa kylmyydellään (*jäätävä tuuli*) talveen, palelemiseen ja kuolemaan. Suorempi viittaus kuolemaan havaitaan samaista esimerkistä, kun kuolleista käytetään muotoa *lähteneet*.

6.2. KUOLEMA ON UNTA

Lakoffin ja Turnerin (1984: 18–19) mukaan kuollutta ja nukkuvaa henkilöä yhdistää heidän tiedostamaton tilansa. Molemmat ovat epäaktiivisia ja tarkkaamattomia. Lakoff ja Turner vertailevat unta myös sielun irtoamiseen kuoleman hetkellä. Kuolema nähdään tästä syystä ikuisena unena.

(53) *Kunnes ikiunestani hikisenä herään.*

(54) *Tyynyn alla sormet niinku pyssy.*

(55) *Jos et nukukaan vaan alla ruumiiden valvot.*

Esimerkissä (53) Kuoppala herää ikiunesta. Kun kyseinen esimerkki rinnastetaan KUOLEMA ON UNTA -metaforaan, voidaan ajatella Kuoppalan heränneen kuolleista. Esimerkin (53) mukaan Kuoppala on yrittänyt riistää henkeään, mutta palannut kuitenkin henkiin. Henkiinherääminen on rinnastettu metaforan tapaan unesta heräämiseen.

Esimerkin (54) tulkitsemisessa on omat vaikeutensa. *Tyyny* voidaan yhdistää nukkumista varten käytettävään tyynyyn, mutta siitä ei ole varmuutta. Myös sormilla tehty *pyssy* voi olla ele Kuoppalalta itseään tai jotakuta muuta kohtaan. Esimerkin (53) avulla pystyn kuitenkin perustelemaan, että kyseessä on nukkumiseen tarkoitettu *tyyny* ja että Kuoppala on asettanut sormensa *pyssyn* kaltaiseen muotoon, koska hänen ei ollut tarkoitus herätä ikiunestaan, kuten esimerkissä (54) tapahtuu.

Esimerkissä (55) Kuoppala asettaa epäilyksensä siitä, että *jättiläinen* ei todellisuudessa olekaan kuollut. Entä jos *jättiläinen* onkin valveilla kaikkien muiden nukkuvien joukossa? Nämä nukkuvat henkilöt viittavat KUOLEMA ON UNTA -metaforan mukaisesti kuolleisiin henkilöihin ja *heidän allaan valvomisen* puolestaan paikkana hautausmaahan.

7. KOONTI ANALYYSISTA

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut kognitiivisen kielitieteen keinoin Mikko Kuoppalan käyttämää semantiikkaa ja metaforia kappaleessa *Jättiläinen*. Tutkielmani tavoitteena oli selvittää, millaisia kielikuvia Kuoppala käyttää suositussa kappaleessaan. Tavoitteenani oli selvittää, kuka jättiläinen on kappaleen tekstissä. Hypoteesini oli, että jättiläinen on Kuoppalan oma isä, joka on menehtynyt hiljattain.

Sisällytin tutkielmaani semantiikkaa ja siihen liittyvää pohdintaa, koska koin tämän tukevan metaforien analysointia ja tarkastelua. Puhunkin merkityksestä sekä semantiikkaa että metaforia käsittelevissä pääluvuissa.

Tutkielmani teoriataustana käytin Ronald Langackerin kehittämää kognitiivisen kieliopin mallia ja Leonard Talmy'n näkemystä fiktiivisestä liikkeestä kielessä. Semantiikkaa käsittelevissä luvuissa käytin teoriataustana Kaija Kuirin semanttista johdatusta, josta keskityin tarkemmin kognitiiviseen semantiikkaan. Sisällytin kognitiivisen semantiikan teoriataustaan merkityksen kehollista perustaa. Metaforia analysoidessani hyödynsin erityisesti George Lakoffin ja Mark Turnerin metaforanäkemyksiä.

Tutkimuskysymykseni ovat olleet seuraavat:

1. Millaista semantiikkaa Kuoppalan tekstissä *Jättiläinen* esiintyy ja miten se yhdistyy Kuoppalan käyttämiin kielikuviin?
2. Millaisia metaforia Kuoppala käyttää tekstissään *Jättiläinen* elämästä?
3. Millaisia metaforia Kuoppala käyttää tekstissään *Jättiläinen* kuolemasta?

Tutkielmassani selvisi, että Kuoppala käyttää tekstissään sellaista semantiikkaa, joka saa hänet näyttäytymään heikkona ja hauraana. Hänellä ei ole tekstin semantiikan perusteella selkeää suuntaa minne tähdätä elämässä. Kuoppala käyttää tekstissään semantiikkaa, johon sisältyy paljon kielikuvia. Hän vertailee esimerkiksi hyrrän pyörimistä ihmisen pyörimiseen.

Lisäksi tutkielmassani selvisi, että Kuoppala käyttää negaatioita esittääkseen pyyntöjä. Tekstissä esiintyvä Kuoppala on epävarma ja mielyttämisen haluinen henkilö, joka ei halua häiritä toista ihmistä pyynnöillään.

Tutkielmani perusteella Kuoppala käyttää tekstissään ELÄMÄ ON MATKA, ELÄMÄ ON VUOROKAUSI, ELINAIKA ON VUOSI – KUOLEMA ON TALVI ja KUOLEMA ON UNTA -metaforia. Jättiläinen antaa Kuoppalalle tekstissä ohjeita, mikä viittaa hypoteesissani esittämään läheiseen suhteeseen Kuoppalan ja jättiläisen välillä. Kuoppala istuu lisäksi jättiläisen harteilta, josta yrittää nähdä kaiken ja oppia toimimaan jättiläisen tavoin. Jättiläisen ohjeistaminen, Kuoppalan ihannointi jättiläistä kohtaan ja Kuoppalan epävarmuus tulevasta – miten Kuoppala pystyy samaan kuin jättiläinen – implikoivat kyseessä olevan isän ja pojan välinen suhde.

Analyysini perusteella Kuoppala näkee jättiläisen henkilönä, jollaiseksi myös hän haluaa tulla. Hän haluaa esimerkiksi kasvaa jättiläisen kenkiin, mutta ei koe koskaan olevansa siihen valmis. Jättiläisen esiintyminen lisäksi selkeänä elämänoppaana Kuoppalalle, joka sekin viittaa isän rooliin ja läheiseen, henkilökohtaiseen suhteeseen Kuoppalan ja jättiläisen välillä. Elämänohjeet tulevat toisinaan Kuoppalalle pyytämättä, toisinaan hän joutuu niitä pyytämään. Kuoppala tuntuu pelkäävän elämäänsä ja sen tuomien ongelmien kohtaamista ilman jättiläistä ja tämän tarjoamaa apua, tukea ja turvaa.

8. PÄÄTÄNTÖ

Tutkielmani käsitteli perinpohjaisesti yhtä Kuoppalan kuuluisan kappaleen tekstiä. On nähdäkseni ristiriitaista, onko tämä hyvä vai huono asia. Toisaalta materiaalia riitti hyvin pro gradu -tutkielman laajuiseen tutkielmaan, mutta samaan aikaan käsitelin sekä tekstin semantiikkaa että metaforia. Tutkimustyöni erääksi ongelmaksi muodostuikin valinta siitä, kasvatanko aineistoa vai sisällytänkö metaforan tueksi semanttista analyysia. Perustelen valintaani sillä, että kognitiivinen semantiikka tukee tässä tutkielmassa tarkastelujen metaforien tarkastelua ja pohdintaa.

Tutkimustyöni jatkuminen ja sen kannattavuus on epävarmaa. Kuoppalan tekstejä voitaisiin lähteä tarkastelemaan esimerkiksi väitöskirjalla, jossa käsitellään esimerkiksi *Tapa poika* -albumin jokaista kappaletta erikseen (myös Jättiläinen on tällä levyllä). Rinnastin Kuoppalaa tämän tutkielman alussa Juice Leskiseen, jonka teksteistä on tehty lukuisia eri alojen kandidaatin- ja pro gradu -tutkielmia. Mikäli Kuoppalan tekstejä tarkastellaan jatkossakin, en näe miksei hänen tekstejään voitaisi hyödyntää väitöskirjojen tekemisessä.

Kuoppalan tekstejä voitaisiin hyödyntää mielestäni esimerkiksi psykologian tai psykiatrian tieteellisissä tutkielmissa. Kuoppala käsittelee teksteissään, kuten Jättiläisessä, ihmisen mielenterveyttä ja kotimaan mielenterveystyötä. Tekstejä voitaisiin käyttää esimerkiksi pohjana, kun tarkastellaan ihmisten asenteita Suomen mielenterveyspalveluita kohtaan.

Kuoppalan tekstejä voitaisiin käyttää muissakin metaforia tarkastelevissa tutkielmissa. Tutkielmani osoittaa, että Kuoppala käyttää teksteissään monia metaforia, kuten ELÄMÄ ON MATKA, ELINAIKA ON VUOROKAUSI, ELINAIKA ON VUOSI – KUOLEMA ON TALVI ja KUOLEMA ON UNTA. Ainakin tällaisia metaforia tarkasteltaessa Kuoppalan tekstejä voitaisiin käyttää osana tutkielman aineistoa.

LÄHTEET

- EVANS, VYVYAN – GREEN, MELANIE 2006: *Cognitive linguistics. An introduction.* Edinburgh: Edinburgh University Press.
- FORWARD, SUSAN – TORRES, JOAN 1989: *Miehet, jotka vihaavat naisia. Naiset, jotka rakastavat heitä.* Espoo. Weilin + Göös.
- GEERAERTS, DIRK 2006C: *Recontextualizing Grammar: Underlying trends in thirty years of Cognitive Linguistics.* Berlin: Mouton de Gruyter.
- GROSSBERG, LAWRENCE 1995: *Mielihyvän kytkennät. Risteilyjä populaarikulttuurissa.* Suomentaneet Juha Koivisto, Mikko Lehtonen, Ensio Puoskari ja Timo Uusitupa. Tampere: Vastapaino.
- HADDINGTON, PENTTI – SIVONEN JARI 2010: *Kielentutkimuksen modernit klassikot: Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede,* Helsinki: Helsinki University Press
- HANGASMAA, LAURA 1997: *Jerusalem in urheilutalossa oli sellaiset rutiinibileet.* Raamatulliset alluusiot Juice Leskisen rocklyriikassa. Kotimaisen kirjallisuuden pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- HUUMO, TUOMAS 2002: *Mikä kielen mielestä on tuloksellista? Polysemian silta resultatiivisuudesta kvasirelatiivisuuteen.* Helsinki: SKS.
- KUIRI, KAIJA 2012: *Johdatus semantiikkaan.* Oy Finn Lectura Ab.
- KUOPPALA, MIKKO – TAATILA, HIPPO 2021: *Pyhimys: Sanat ja tarinat.* Helsinki: Johnny Kniga Kustannus.
- KÖVECSES, ZOLTÁN 2010: *Metaphor: A Practical Introduction.* Oxford University Press.
- LAKOFF, GEORGE – JOHNSON, MARK 1980: *Metaphors we live by.* Chicago: The University of Chicago Press.
- LAKOFF, GEORGE – TURNER, MARK 1989: *More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor.* Chicago: The University of Chicago Press
- LAKOFF, GEORGE 1990: *The Invariance Hypothesis: is abstract reason based on image-schemas? Cognitive Linguistics I:I.* Chicago: The University of Chicago Press.

LANGACKER, RONALD W. 1987: *Foundations of Cognitive Grammar I. Theoretical prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.

LANGACKER, RONALD W. 1991: *Foundations of Cognitive Grammar II. Descriptive application*. Stanford: Stanford University Press.

LUUKKA, MINNA-RIITTA 2002: Halliday ja systeemis-funktionaalinen kielitiede. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Soveltavan kielentutkimuksen toetiaa ja käytäntöä. Jyväskylä: Jyväskylä University Press.

SIVONEN, JARI 2005: Mutkia matkassa. *Nykysuomen epäsuoraa reittiä ilmaisevien verbien kognitiivista semantiikkaa*. Helsinki: SKS.

TALMY, LEONARD 2000A: *Toward a Cognitive Semantics. Volume I: Concept Structuring Systems*. Cambridge: The MIT Press.

UUSITALO, TUULA 2006: *Miten päästä yli mahdottoman? Narratiivinen tutkimus itsemurhamenetyksestä*. Rovaniemi: Acta Universitatis Lapponiensis 105.

VEIJALAINEN, KATJA 1998: Huomioita Juice Leskisen sanastosta. Suomen kielen pro gradu - tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

